

Tonga

**LAO KI HE NGA AHI SOSAI ETI
FETOKONI'AKI**

VAHE 17.02

Tohi Lao Fakatonutonu 2020

LAO KI HE NGAahi SOSAIETI FETOKONI'AKI

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu

Kupu

KONGA I—TALATEU		7
1	Hingoa nounou.....	7
2	Ngaahi konga	7
3	'Uhinga'i lea	8
KONGA II — LESISITA		9
4	Fokotu'u 'o e failesisita pe mo e kau tokoni failesisita.....	9
5	Ngaahi sosaieti 'e ngofua ke lesisita	9
6	Ngaahi tu'unga 'o e lesisita.....	10
7	Kole ke lesisita.....	10
8	Lesisita.....	11
9	'E hoko e ngaahi sosaieti ko e ngaahi sino'i ngaue fakakautaha	11
10	Fakamo'oni 'o e lesisita.....	11
KONGA III — NGAahi FATONGIA MO E NGAahi MONU'IA 'O E NGAahi SOSAIETI		11
11	Fakatonutonu 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o ha sosaieti kuo lesisita.....	11
12	Tu'asila 'o e sosaieti	12
13	'E 'ata ke sivi e tatau 'o e Lao, ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti mo e ala me'a pehe.....	12
14	Fakahu 'o e fua 'o e ngoue ki he pe fakafou 'i ha sosaieti kuo lesisita.....	12
15	Fokotu'u 'o e ngaahi totongi tu'unga 'i he ngaahi sosaieti kuo lesisita.....	13
16	Totongi 'o e pa'anga fekau'aki mo e ngaahi 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a e kau memipa.....	14
17	He 'ikai ala puke fakakamalohi'i pe fakatau atu e ngaahi 'inasi pe totonu fakapa'anga.....	14

18	Liliu 'o e totonu fakapa'anga 'i he mate 'a e memipa.....	14
19	Fakahu pa'anga 'a ha pe ma'a ha taha ta'u si'i	15
20	Lesisita 'o e kau memipa.....	15
21	Fakataha'i pe liliu 'o e ngaahi sosaieti	15
22	Fakataha'i pe liliu 'o e ngaahi sosaieti	16
23	Vahevahe 'o e ngaahi sosaieti	17
24	Liliu mei he kautaha (company) ki he sosaieti.....	18

KONGA IV — NGAahi TOTONU MO E NGAahi MO'UA 'O E KAU MEMIPA 19

25	Tu'unga 'e taau ai ke hoko ko e memipa	19
26	He 'ikai ke ngaue'aki 'e he kau memipa 'a e ngaahi totonu kae 'oua kuo fai totonu 'a e totongi	20
27	Fakangatangata 'o e memipa 'i he sosaieti.....	20
28	Paloti 'a e kau memipa	20
29	Fakafofonga 'aki ha fakafofonga kuo fakamafai'i	20
30	Ngaahi aleapau mo e sosaieti 'a e kau memipa ko ia 'oku ta'u si'i	20
31	He 'ikai ke ma'u fakatautaha 'e ha taha 'a e 'inasi sono'i pa'anga 'a ha sosaieti 'o lahi hake 'i he vahenima 'e taha.....	21
32	Ngaahi fakangatangata 'i he totongi 'o e 'inasi pe tupu.....	21
33	Mo'ua 'a ha memipa motu'a mo e kekele 'o ha memipa kuo mate ki he ngaahi mo'ua 'o e sosaieti.....	21

KONGA V — KOLOA MO E PA'ANGA 'A E SOSAIETI KUO LESISITA 21

34	Ngaahi no kuo fai 'e ha sosaieti kuo lesisita	21
35	Ngaahi fakahū mo e nō pa'anga kuo ma'u 'e ha sosaieti kuo lesisita.....	22
36	Fakangatangata 'o e ngaahi fehu'aki mo kinautolu 'oku 'ikai ke memipa	22
37	Fakahu 'o e ngaahi pa'anga.....	22
38	Fakahu atu 'o e ngaahi tupu	22

KONGA VI — SIVI FAKA'ATITA, SIVI MO E FAKA'EKE'EKE 23

39	Sivi faka'atita	23
40	Mafai 'o e Failesisita ke sivi e ngaahi tohi mo e ala me'a pehe 'a e sosaieti	24
41	Faka'eke'eke mo e sivi.....	24

KONGA VII — VETEKI 25

42	Veteki 'o e komiti.....	25
43	Veteki	26
44	Fakata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o ha sosaieti tupu mei he ta'e 'i ai ha kau memipa.....	27
45	Ola 'o e fakata'e'aonga'i 'o e lesisita.....	27
46	Veteki hili e takata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o e sosaieti	27
47	Ngaahi mafai 'o e taha veteki.....	27

48	Mafai 'o e Faileisita ke pule'i e veteki	28
49	Fakamalohi'i 'o e tu'utu'uni	29
50	Fakangata 'o e veteki	29

KONGA VIII — TOTONGI HULUTU'A HE TOTONGI TOTONU MO E PUKE FAKAMALOHI **30**

51	'E ngofua ki he faileisita ke tu'utu'uni ke totongi fakafoki pe fakafoki ha pa'anga pe kokoa kehe ange kuo totonu ke fakafoki ki he sosaieti	30
52	Puke fakamalohi 'o e koloa.....	31
53	Tangi ki he Minisita.....	31

KONGA IX — NGAahi FAKAKIKIHI **31**

54	Fakalelei'i 'o e ngaahi fakakihikihi	31
55	Ko ha me'a kuo fokotu'u mai 'o kau ki he lao	32

KONGA X — NGAahi TU'UTU'UNI (RULES) **32**

56	Ngaahi tu'utu'uni (Rules).....	32
----	--------------------------------	----

KONGA XI — NGAahi ME'A KEHEKEHE **35**

57	Toe ma'u 'o e pa'anga kuo totonu ke totongi ki ha pule'anga	35
58	Ngaahi mafai ke faka'ata ha sosaieti mei he ngaahi me'a 'oku fema'u kau ki he lesisita	35
59	Mafai ke faka'ata ke ngaahi sosaiti mei he ngaahi tu'utu'uni 'a e Lao	36
60	Mafai ke faka'ata mei he totongi sitapa mo e ngaahi totongi lesisita	36
61	Tapui 'o e ngaue'aki 'o e fo'ilea ko e "fetokoni'aki" pe "cooperative"	36
62	He 'ikai ngaue'aki 'a e Lao ki he Ngaahi Kautaha mo e Lao ki ngaahi Kautaha Ngaue.....	37
63	Tautea 'o e kaka pe ngaue hala'aki 'o ha me'a.....	37
64	'E fakahu atu 'e he ngaahi Pangike 'enau fakamatala	37
65	Fokotu'u 'e he Minisita 'a e kau memipa makehe ki he ngaahi komiti 'o e ngaahi sosoaieti fakafonua mo hono ua	37
66	Kau memipa makehe	38
67	Tautea ki he ta'e tauhi e Lao.....	38
68	Fakamo'ui	39

LAO KI HE NGA AHI SOSAIETI FETOKONI'AKI

KO E LAO KE TU'UTU'UNI KI HE FOKOTU'U 'O E NGA AHI SOSAIETI
FETOKONI'AKI PEA KE TU'UTU'UNI 'ENAU NGA AHI NGAUE'

Kamata'anga [19 'o Tisema, 1973]

KONGA I—TALATEU

1 Hingoa nounou

'E ui 'a e Lao ni ko e Lao ki he Ngaahi Sosaieti Fetokoni'aki.

2 Ngaahi konga

'Oku vahevahe 'a e Lao ni ki he ngaahi konga 'o pehe ni —

KONGA I. TALATEU (Kupu 1-3)

KONGA II. LESISITA (Kupu 4-10)

KONGA III. NGA AHI FATONGIA MO E NGA AHI MONU'IA 'O E
NGA AHI SOSAIETI (Kupu 11-24)

KONGA IV. NGA AHI TOTONU MO E NGA AHI MO'UA 'O E KAU
MEMIPA (Kupu 25-33)

KONGA V. KOLOA MO E PA'ANGA 'A E NGA AHI SOSAIETI KUO
LEISISITA (Kupu 34-38)

KONGA VI. SIVI FAKÁATITA, SIVI MO E FAKA'EKE'EKE (Kupu 39-
41)

KONGA VII. VETEKI (Kupu 42-50)

KONGA VIII. TOTONGI HULUTŪ‘A HE TOTONGI TOTONU MO E
PUKE FAKAMALOHIT (Kupu 51-53)

KONGA IX. NGAACHI FAKAKIKIHI (Kupu 54-55)

KONGA X. NGAACHI TU‘UTU‘UNI (Kupu 56)

KONGA XI. NGAACHI ME‘A KEHEKEHE (Kupu 57-67).

3 ‘UHINGA‘I LEA

‘I he Lao’ ni tuku kehe ‘o ka kehe ange e me‘a ‘oku fiema‘u ‘e he tu‘unga lea ko e —

“**Pōnasi**” ‘oku ‘uhinga ia ki ha ‘inasi ‘i he ngaahi tupu (profits) ‘a ha sosaieti kuo lesisita kuo vahevahe ki hono kau memipa ‘o fakahoa tatau ki he lahi ‘o e ngaue fakapisinisi kuo nau fai ki he sosaieti ‘o tupu ai hono ma‘u ‘o e ngaahi tupu ‘a e sosaieti;

“**Ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti**” ‘oku ‘uhinga ia ki he ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti kuo lesisita ‘a ia kuo fa‘u ‘e ha sosaieti ‘i hono ngaue‘aki ‘o ha mafai pe kuo foaki ‘e he Lao ni, pea ‘e kau ai ha fakatonutonu kuo lesisita ‘o e ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti;

“**Komiti**” ‘oku ‘uhinga ia ki he sino‘i komiti ‘oku ne pule‘i ha sosaieti kuo lesisita ‘a ia kuo tukuange ki ai ‘a e pule‘i ‘o ‘ene ngaahi ngaue;

“**Fakafofonga**” ‘oku ‘uhinga ia ki he fakafofonga ‘o ha sosaieti kuo fokotu‘u ke ne fakafofonga‘i e sosaieti ko ia ‘i he ngaahi fakataha ‘a ha sosaieti hono ua (secondary society) ‘oku kau ki ai e sosaieti;

“**‘inasi ‘i he tupu**” ‘oku ‘uhinga ia ki ha ‘inasi ‘i he ngaahi tupu ‘a ha sosaieti kuo lesisita kuo vahevahe atu ki hono kau memipa ‘o fakahoa tatau ki he ‘inasi sino‘i pa‘anga (share capital) ‘oku nau ma‘u;

“**Mo‘ua ‘o ha memipa**” ‘oku ‘uhinga ia ki he tu‘unga ko ia ‘e a‘usia ‘a ia ‘e lava ke hoko ai ko ha fatongia ‘o ha memipa ke kau ‘i he tanaki pa‘anga ke totongi ‘aki e ngaahi mo‘ua ‘o ha sosaieti ‘i he taimi ‘e veteki ai ia;

“**Memipa**” ‘oku kau ai ha taha pe sosaieti kuo lesisita ‘oku kau ‘i he kole ke lesisita ha sosaieti, pea mo ha taha pe sosaieti kuo lesisita kuo fakahu ke memipa hili hano lesisita ‘o fakatatau ki he ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti;

“**Minisita**” ‘oku ‘uhinga ia ki he Minisita Ngoue, Vaotata mo Toutai pe ha Minisita pehe kehe ange hange ko ia ‘e ngofua ke fokotu‘u ‘e he Kapineti koe‘uhi ko e ngaahi kaveinga ‘o e Lao ni;²

“**Sosaieti Fakafonua**” ‘e ‘uhinga ia ko ha sosaieti lesisita pea ‘a ia ko hono kaunga memipa ko e ngaahi sosaieti hono ua ‘a ia ‘oku tatau honau ngaahi taumu‘a pea ‘a ia kuo fa‘u ia ‘i he ngaahi sosaieti hono ua kuo lau ki ai ke fakafofonga kinautolu ‘i ha tu‘unga fakafonua;

“**Hulutu‘a totonu**” ‘oku ‘uhinga ia ki he faikehekehe ‘i he vaha‘a ‘o e pa‘anga hu mai kuo ma‘u pe kuo tatanaki lolotonga e ta‘u fakapa‘anga mo e fakataha‘i kotoa ‘o e fakamole kuo fai pe kuo tatanaki lolotonga e ta‘u mo e ngaahi pa‘anga teuaki mo e faka‘ata ki he holoki mahu‘inga ‘o e ngaahi koloa tu‘uma‘u pe tamate‘i ‘o e ngaahi mole pe ngaahi mo‘ua ta‘e totongi mo e fokotu‘u ‘o e ngaahi pa‘anga talifaki ki he ngaahi mo‘ua he ‘ikai totongi pe holoki e mahu‘inga ‘o e ngaahi koloa fefakatau‘aki;

“**Ofisa**” ‘oku kau ai ha sea, sekelitali, tauhi pa‘anga memipa ‘o e komiti, pe ha taha kehe ange kuo fakamafai‘i tu‘unga ‘i he ngaahi tu‘utu‘uni pe ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti ke ne fai ha ngaahi fakahinohino ‘o kau ki he ngaahi ngaue fakapisinisi ‘a ha sosaieti kuo lesisita;

“**Tefito‘i sosaieti**” ‘oku ‘uhinga ia ki ha sosaieti kuo lesisita ‘a ia ko hono kau memipa ko e kakai fakafo‘ituitui;

“**Sosaieti kuo lesisita**” ‘oku ‘uhinga ia ki ha sosaieti fetokoni‘aki kuo lesisita ‘i he Lao ni;

“**Failesisita**” ‘oku ‘uhinga ia ki he Failesisita ‘o e ngaahi sosaieti fetokoni‘aki ‘a ia kuo fokotu‘u ‘i he Kupu 4 ‘o e Lao ni pea ‘e kau ai ha taha pe te ne ngaue‘aki ‘a e ngaahi mafai ko ia ‘o e Failesisita ‘o hange ko ia ‘e ngofua ke foaki ange ki ai tu‘unga ‘i he kupu pe ko ia;

“**Ngaahi Tu‘utu‘uni**” ‘oku ‘uhinga ia ki he ngaahi tu‘utu‘uni kuo fa‘u he malumalu ‘o e Lao ni;

“**Sosaieti hono ua**” ‘oku ‘uhinga ia ki ha sosaieti kuo lesisita ‘a ia ko e kotoa ‘o e kau memipa ko e ngaahi tefito‘i sosaieti kinautolu.³

KONGA II — LESISITA

4 Fokotu‘u ‘o e failesisita pe mo e kau tokoni failesisita

‘E ngofua ke fokotu‘u ‘e he Minisita ha taha ko e Failesisita ‘o e Ngaahi Sosaieti Fetokoni‘aki pea ‘e ngofua ke ne fokotu‘u ha ni‘ihi ke tokoni ki ha Failesisita pehe, pea ‘e ngofua, ‘aki ha tu‘utu‘uni fakalukufua pe makehe ‘o pulusi ‘i he Kasete, ke ne foaki ki ha ni‘ihi pehe ‘a e kotoa pe ha mafai pe ‘i he ngaahi mafai ‘o ha Failesisita ‘i he Lao ni.

5 Ngaahi sosaieti ‘e ngofua ke lesisita

Fakatatau ki he ngaahi tu‘utu‘uni ‘e fokotu‘u atu heni ‘o fai atu, ko ha sosaieti ‘a ia ko ‘ene taumu‘a ke langa‘i hake e mahu‘inga‘ia faka‘ekonomika hono kau memipa ‘o fakatatau ki he ngaahi tefito‘i taumu‘a fetokoni‘aki, pe ha sosaieti kuo fokotu‘u ‘o fakataumu‘a ke ne fakafaingofua‘i e ngaahi ngaue ‘a ha sosaieti pehe, ‘e ngofua ke lesisita ia ‘i he Lao ni ‘o tatau ai pe pe ‘oku fakangatangata pe ‘ikai hono mo‘ua ‘o hange ko ia ‘e ngofua ke fakakaukau‘i ‘e he Failesisita:

Ka ko e mo'ua ko ia 'o ha sosaieti 'a ia 'oku lau fakataha ha sosaieti lesisita 'e taha 'i hono kaunga memipa kuo pau 'e fakangatangata.

6 Ngaahi tu'unga 'o e lesisita

- (1) Kuo pau he 'ikai ha sosaieti, tuku kehe ha sosaieti 'a ia 'oku memipa ai ha sosaieti kuo lesisita, 'e lesisita 'i he Lao ni; 'oku ikai tokosi'i hifo he toko 5 'oku kau ki ai, 'a ia ko kinautolu fakafo'ituitui kuo taau ke nau hoko ko e memipa 'i he kupu 25 'o e Lao ni;
- (2) Ko e fo'i lea ko e "fetokoni'aki" pe "co-operative" ('a hono tatau faka-Pilitania) kuo pau ke hoko ko ha konga 'o e hingoa 'o e sosaieti kotoa pe kuo lesisita 'i he Lao ni.
- (3) Ko e fo'i lea ko e "limiteti" pe "limited" ('a hono tatau faka-Pilitania) kuo pau ko e fo'i lea fakamuimui taha ia 'i he hingoa 'o e sosaieti kotoa pe 'oku fakangatangata hono mo'ua 'e lesisita 'i he Lao ni.
- (4) Ka 'i ai ha tu'unga 'i he ngaahi kaveinga 'o e kupu ni ha fehu'i 'e fai kau ki he ta'u motu'a, feitu'u 'oku nofo ai, pe ko e ma'u 'o ha kelekele 'e fakakau'i 'i he ngaahi tu'unga ko ia 'e hoko ai 'o taau ha taha ke hoko ko ha memipa, kuo pau ke fakakaukau'i e fehu'i ko ia 'e he Failesisita, pea ko 'ene tu'utu'uni kuo pau ko e aofangatuku ia.

7 Kole ke lesisita

- (1) Ko ha kole koe'uhi ko e ngaahi kaveinga 'o e lesisita kuo pau ke fai ia ki he Failesisita.
- (2) Ko e tohi kole kuo pau ke fakamo'oni hingoa ki ai —
 - (a) 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'a ia 'oku 'ikai ke memipa ai ha sosaieti kuo lesisita 'a e kakai 'o 'ikai toko si'i hifo 'i he toko 5 kuo taau ke nau kau ki ai fakataha ki he ngaahi tu'unga 'oku fiema'u 'e he kupu 6(1) 'o e Lao ni; pea
 - (b) 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'a ia 'oku memipa ai ha sosaieti kuo lesisita, ha taha ko ia kuo fakamafai'i totonu ki ai ma 'ae sosaieti kuo lesisita pehe kotoa pe 'i he me'a 'a ia 'oku 'ikai ha memipa 'i hono kotoa e kau memipa 'o e sosaieti ko ia ko ha ngaahi sosaieti kuo lesisita, ha kau memipa kehe ange 'e 5 pe 'i he me'a 'a ia 'e toko si'i ange ai 'i he toko 5 'a e kau memipa kehe ange, 'a kinautolu hono kotoa.
- (3) Kuo pau he 'ikai ha sosaieti fakaako 'e lesisita tuku kehe 'o ka loto ki ai e Minisita, pea 'e fai ia hili ha feongoi mo e Minisita kuo tuku ki ai e fatongia 'a hono tokanga'i 'o e Ako.
- (4) Ko e tohi kole kuo pau ke 'omai fakataha ia mo e ngaahi tatau 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti kuo fokotu'u mai 'e he sosaieti, pea ko kinautolu 'a ia

pe ko ia 'oku tu'unga ai hono fai 'o e tohi kole ko ia kuo pau ke nau 'omi 'a e ngaahi fakamatala kau ki he sosaieti 'a ia 'e fiema'u 'e he Failesisita.

8 Lesisita

- (1) Kapau 'e fiemalie 'a e Failesisita 'i ha'ane pehe kuo fai ha sosaieti ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao mo e ngaahi tu'utu'u'ni, pea 'oku 'ikai ke fepaki 'ene ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti kuo fokotu'u mai mo e lao ni pe ko e ngaahi tu'utu'uni, 'e ngofua ki ai 'o ka ne pehe 'oku fe'unga, ke lesisita 'a e sosaieti mo 'ene ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti. Kuo pau ke fai ha tangi ki he Minisita 'i ha fakafisinga 'a e Failesisita ke lesisita ha sosaieti 'o 'ikai laka hake 'i he mahina 'e taha mei he 'aho 'o ha fakafisinga pehe.
- (2) Kuo pau ke totongi 'e he sosaieti 'i hono lesisita 'a e ngaahi totongi ko ia 'e fiema'u ke fai 'e he ngaahi tu'utu'uni.

9 'E hoko e ngaahi sosaieti ko e ngaahi sino'i ngaue fakakautaha

Ko e lesisita pe 'o ha sosaieti kuo pau ke ne hoko leva ko ha sino'i ngaue fakakautaha 'i he hingoa ko ia kuo lesisita ai ia, pea 'e tukufakaholo 'o tuputupu'a pea 'e mafai ke ma'u ha koloa, ke hu 'o kau ki ha ngaahi aleapau, ke fai ha faka'ilo mo taukapo'i ha ngaahi hopo sivile mo ha ngaahi faka'ilo fakalao kehe ange, pea mo fai 'a hono kotoa 'o e ngaahi me'a 'oku taau ke fai koe'uhi ko e ngaahi kaveinga 'o e ngaahi tefito'i me'a na'e fokotu'u ai.

10 Fakamo'oni 'o e lesisita

Ko ha tohi fakamo'oni 'o e lesisita kuo fakamo'oni hingoa ki ai e Failesisita kuo pau ko e fakamo'oni aofangatuku ia kuo lesisita totonu 'a e sosaieti 'oku fokotu'u ai hono hingoa, tuku kehe 'o ka kuo fakamo'oni'i kuo fakata'e'aonga'i 'a e lesisita ko ia 'o e sosaieti.

KONGA III — NGAHI FATONGIA MO E NGAHI MONU'IA 'O E NGAHI SOSAIETI

11 Fakatonutonu 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o ha sosaieti kuo lesisita

- (1) 'E ngofua ki ha sosaieti pe kuo lesisita, fakatatau ki he Lao ni mo e ngaahi tu'utu'uni, ke fakatonutonu 'ene ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti, 'o kau ai 'a e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'a ia 'oku fakaha ai e hingoa 'o e sosaieti.
- (2) Kuo pau he 'ikai ke mafai fakalao ha fakatonutonu 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o ha sosaieti kuo lesisita kae 'oua kuo lesisita 'a e fakatonutonu

ko ia 'i he Lao ni, pea koe'uhi ko e kaveinga ko ia kuo pau ke 'oatu e ngaahi tatau 'o e fakatonutonu ko ia ki he Failesisita.

- (3) Kapau 'e fiemalie 'a e Failesisita 'i ha'ane pehe ko ha fakatonutonu ki he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'oku 'ikai fepaki mo e Lao ni pe ko e ngaahi tu'utu'uni, 'e ngofua ki ai, 'o kapau te ne pehe 'oku taau, ke lesisita 'a e fakatonutonu ko ia. Ko ha tangi tu'unga 'i ha fakafisi 'a e Failesisita ke lesisita ha fakatonutonu 'o ha ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti pe kuo pau ke fai ia ki he Minisita.
- (4) Ko ha fakatonutonu 'a ia 'oku ne fetongi 'a e hingoa 'o ha sosaieti kuo pau he 'ikai te ne uesia ha totonu pe ngaahi fatongia 'o e sosaieti pe ha taha pe 'o hono kau memipa pe kau memipa motu'a pea ko ha ngaahi faka'ilo fakalao 'oku kei fakatatali 'e lava ke hoko atu ia 'aki pe 'i he hingoa fo'ou 'o e sosaieti.
- (5) Ka lesisita 'e he Failesisita ha fakatonutonu 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o ha sosaieti kuo lesisita, kuo pau ke ne 'oatu ki he sosaieti ha tatau 'o e fakatonutonu ko ia kuo ne fakapapau'i, 'a ia kuo pau ko e fakamo'oni aofangatuku ia 'o e mo'oni kuo lesisita totonu 'a e fakatonutonu ko ia.
- (6) 'i he kupu ni ko e "fakatonutonu" 'oku kau ai 'a e fa'u 'o ha tu'utu'uni fakasosaieti fo'ou mo ha fulihi pe tamate'i 'o ha tu'utu'uni fakasosaieti.

12 Tu'asila 'o e sosaieti

Ko e sosaieti kuo lesisita kotoa pe kuo pau ke 'i ai hano tu'asila kuo lesisita 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni, 'a ia 'e lava ke 'ave kotoa ki ai e ngaahi fakatokanga mo e ngaahi fetu'utaki, pea kuo pau ke 'ave ki he Failesisita 'a e fakatokanga ki he fetongi kotoa pe 'o e tu'asila ko ia.

13 'E 'ata ke sivi e tatau 'o e Lao, ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti mo e ala me'a pehe

Ko e sosaieti kuo lesisita kotoa pe kuo pau ke ne tauhi ha tatau 'o e Lao ni pea mo e Ngaahi Tu'utu'uni pea mo 'ene ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti mo ha tohi fakahokohoko 'o hono kau memipa pea 'e 'ata ke sivi, ta'e totongi ia, 'i he ngaahi taimi kotoa pe 'oku taau, 'i he tu'asila kuo lesisita 'o e sosaieti.

14 Fakahu 'o e fua 'o e ngoue ki he pe fakafou 'i ha sosaieti kuo lesisita

- (1) Ko ha sosaieti kuo lesisita 'a ia ko e taha 'o 'ene ngaahi taumu'a ko e fakahu atu 'o ha me'a pe kuo fa'u pe ma'u mei he ngaue pe fa'ahinga ngaue 'oku fai 'e hono kau memipa, 'o tatau ai pe pe ko e fua 'o e ngoue, tauhi monumanu, vao 'akau, toutai, ngaue fakamea'a pe me'a kehe ange, 'e ngofua ke tu'utu'uni 'i he'ene ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti pe ha alepau kehe ange mo hono kau memipa —

- (a) ko e memipa ko ia kotoa pe 'oku ne 'omai ha me'a pehe kuo pau ke fakahu kakato atu ia pe ha fa'ahinga lahi pe kuo fakamahino'i, 'o fakahoa tatau pe ko e fakamatala'i 'o e me'a ko ia ki he pe fakafou 'i he sosaieti; pea
- (b) ko ha memipa 'a ia kuo fakamo'oni'i pe fakamaau'i lelei, 'i ha founa 'o hange ko ia 'e fakaha 'i he ngaahi tu'utu'uni 'oku halaia ki ha maumau'i 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti pe aleapau kuo pau ke ne totongi ki he sosaieti ha pa'anga kuo fakapapau'i pe fakafuofua 'i he founa ko ia 'e fakamahino'i 'i he ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti kuo lau ki ai 'i mu'a ange ko ha totongi huhu'i maumau.
- (2) He 'ikai ha aleapau kuo fai tu'unga 'i he ngaahi tu'utu'uni 'o e kupu ni 'e fakakikihi'i 'i ha fakamaau'anga 'aki pe 'a e pehe ko ha aleapau 'oku ne fakangatangata e fefakatau'aki.

15 Fokotu'u 'o e ngaahi totongi tu'unga 'i he ngaahi sosaieti kuo lesisita

- (1) Fakatatau ki ha 'eke ki mu'a ange 'a e Pule'anga ki he koloa 'a e taha ko ia 'oku 'i ai hono mo'ua pea mo e totonu 'a ha taha ki he koloa 'a e taha mo'ua ko ia tu'unga 'i hano mo'ua pe 'eke 'a ha taha ma'u 'api felave'i mo e totongi nofo pe ha pa'anga pe 'e ala 'eke'i ke totongi fakafoki ko ha totongi nofo pea 'i he me'a kau ki he koloa ta'e ala hiki holo ki ha totongi ki mu'a ange kuo lesisita ki he me'a ko ia —
- (a) ko ha mo'ua pe ha me'a kuo fuoloa hono fiema'u ke totongi 'a ia 'oku ala totongi ki ha sosaieti kuo lesisita 'e ha memipa, pe memipa motu'a kuo pau ke tomu'a totongi ia mei he fua kotoa pe 'o e ngoue, 'akau kuo ta pe ngaahi me'a kehe ma'u mei he vao, 'akau, ngaahi me'a ma'u mei tahi, ika, monumanu, me'atokoni ma 'ae fanga manu, me'a fakangoue, ngaahi me'a ngaue fakafalengaue mo e toutai, ngaahi misini ngaue, ngaahi vaka, ngaahi naunau toutai mo e ngaahi kupenga, ngaahi koloa ke fa'u mei ai ha koloa, koloa ki he fefakatau'aki pea mo hono kotoa 'o e fua fakalukufua 'o e ngaue mo e ngaahi me'a 'oku ngaue'aki felave'i mo e ngaue ko ia 'oku fai, fakatau mai, ma'u kakato pe fakakongokonga mai mei ha no 'o tatau ai pe pe ko e no pa'anga pe koloa kuo 'oange ki ai 'e he sosaieti: ka he 'ikai ha me'a 'e tu'u atu heni kuo pau te ne uesia ha 'eke 'a ha taha na'a ne fai ha fakatau lotoma'a pe taha kuo fetongi lotoma'a ange ki ai ha me'a ta'e ha fakatokanga;
- (b) ko ha ngaahi me'a kuo fuoloa hono fiema'u ke fai pe ngaahi totongi kuo totonu ke fai 'a ia 'oku ala totongi ki ha sosaieti fale kuo lesisita 'e ha memipa pe pe memipa motu'a tu'unga 'i he totongi nofo, ngaahi 'inasi, ngaahi no pe pa'anga ke fai'aki ha fakatau pe ha ngaahi totonu kehe pe pa'anga 'oku ala totongi ki ha sosaieti pehe kuo pau ke tomu'a to'o ia mei he'ene tupu (interest) 'i he koloa ta'e ala hiki holo 'a e sosaieti.

16 Totongi 'o e pa'anga fekau'aki mo e ngaahi 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a e kau memipa

Ko ha sosaieti kuo lesisita kuo pau ke ne pule'i e ngaahi 'inasi pe ngaahi totonu fakapa'anga 'i he sino'i pa'anga 'a e sosaieti (capital) pea mo e ngaahi fakahu pa'anga 'a ha memipa motu'a pe memipa kuo mate pea mo ha 'inasi pe 'i he tupu (dividend), ngaahi ponasi pe ngaahi tupu (profits) 'oku ala totongi ki ha memipa pe memipa motu'a pe ki he koloa 'o ha memipa kuo mate felave'i mo ha mo'ua kuo totonu ke totongi ki he sosaieti mei ha memipa pehe pe memipa motu'a pe koloa 'a ha memipa kuo mate, pea 'e ngofua ke totongi tapuni atu 'aki ha pa'anga pe ngaahi pa'anga 'oku kei toe 'i he sosaieti pe ala totongi ki ha memipa pe memipa motu'a pe koloa 'o ha memipa kuo mate ke pe ke fai 'aki atu e totongi 'o ha mo'ua pehe.

17 He 'ikai ala puke fakakamalo'i pe fakatau atu e ngaahi 'inasi pe totonu fakapa'anga

Fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e kupu 16, ko e 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a ha memipa 'i he sino'i pa'anga (capital) 'a ha sosaieti kuo lesisita kuo pau he 'ikai ke ala puke fakakamalo'i ia pe fakatau atu 'i ha fa'ahinga tu'utu'uni pe pe fekau 'a ha Fakamaau'anga koe'uhi ko ha mo'ua pe tu'unga kuo hoko 'o ala mo'ua ai ha memipa pehe, pea kuo pau he 'ikai ha totonu pe ha tu'unga ke 'eke ai ha 'inasi pe totonu fakapa'anga pehe 'e ha taha kuo tukuange fakalao ki ai e koloa 'i he'ene ta'e lava 'o totongi hono mo'ua pe ko ia kuo fokotu'u totonu ke ne ma'u ia.

18 Liliu 'o e totonu fakapa'anga 'i he mate 'a e memipa

(1) 'i he mate 'a ha memipa, 'e ngofua ki ha sosaieti kuo lesisita ke liliu 'a e 'inasi pe totonu, fakapa'anga 'a e memipa kuo mate ki ha taha kuo fokotu'u 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u ki he me'a ko ia, pe, kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha taha kuo fokotu'u, pea liliu ki he taha ko ia 'e ha ki he komiti ko e 'ea pe fakafofonga fakalao ia 'o e memipa kuo mate, pe 'e totongi atu ki ha taha kuo fokotu'u pehe, 'ea pe fakafofonga fakalao, 'o fakatatau ki he me'a ko ia, ha pa'anga 'oku ne fakafofonga'i e mahu'inga 'o e 'inasi pe totonu fakapa'anga 'o ha memipa pehe, 'a ia kuo fakapapau'i 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni pe tu'utu'uni fakasosaieti.

Kapau —

- (a) 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'oku 'ikai fakangatangata hono mo'ua ki he taha ko ia kuo fokotu'u, 'ea pe fakafofonga fakalao, 'o fakatatau ki he anga 'o e me'a ko ia, 'a ia 'e fiema'u ke totongi atu ki ai 'e he sosaieti 'a e mahu'inga 'o e 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a e memipa kuo mate 'a ia kuo fakapapau'i 'o hange ko e me'a ko ia kuo lau ki ai 'i mu'a ange;
- (b) 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'oku fakangatangata hono mo'ua 'e ngofua ke liliu 'e he sosaieti 'a e 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a e memipa kuo mate ki ha taha kuo fokotu'u pehe mai, 'ea pe fakafofonga fakalao, 'o

fakatatau ki he anga 'o e me'a ko ia, 'a ia kuo taau 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni mo e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti ki he kau memipa 'o e sosaieti, pe 'i ha'ane tohi kole 'o 'ikai laka hake 'i he mahina 'e 6 mei he mate 'a e memipa kuo mate ki ha taha pe kuo fakamahino'i mai 'i he tohi kole ko ia 'oku taau.

- (2) Kuo pau ke totongi atu 'e ha sosaieti kuo lesisita 'a e pa'anga kehe ange kotoa 'oku totonu ke totongi atu ki he memipa kuo mate 'e he sosaieti kiate ia kuo fokotu'u pehe, 'ea pe fakafofonga fakalao 'o fakatatau ki he me'a ko ia.
- (3) Ko e ngaahi liliu mo e ngaahi totongi kotoa pe kuo fai 'e ha sosaieti kuo lesisita 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e kupu ni kuo pau ke mafai fakalao mo ngaue'aki ia ki ha tu'utu'uni kuo fai 'e ha taha kehe ange ki he sosaieti.

19 Fakahu pa'anga 'a ha pe ma'a ha taha ta'u si'i

- (1) 'E ngofua ke tali 'e ha sosaieti kuo lesisita ha ngaahi fakahu pa'anga kuo fai mei pe koe 'uhi ko e lelei 'a ha ni'ihii ta'u si'i pea kuo pau ke ngofua fakalao ki ha sosaieti kuo lesisita ke totongi atu ki ha ni'ihii ta'u si'i pehe 'a e tupu 'e lava ke ma'u 'i ha ngaahi fakahu pa'anga pehe. Ko ha ngaahi fakahu pa'anga pe 'e fai 'o ha taha ta'u si'i, fakataha mo e tupu 'e ma'u mei ai, 'e totongi atu ia ki he taha ta'u si'i ko ia; pea ko ha fakahu pa'anga pe 'e fai ma'a ha taha ta'u si'i 'e ngofua, fakataha mo e tupu kuo ma'u mei ai, ke totongi atu ia ki he tauhi 'o e tokotaha ta'u si'i ko ia ke ngaue'aki ki he taha ta'u si'i ko ia.
- (2) Ko e tali totongi 'a ha taha ta'u si'i pe ko e taha ko ia 'oku ne tauhi ia ki he pa'anga kuo totongi ange ki ai 'i he kupu ni kuo pau ko ha tukuange fe'unga pe ia ki he sosaieti mei he mo'ua te ne ala totongi fekau'aki mo e pa'anga ko ia.

20 Lesisita 'o e kau memipa

Ko ha lesisita pe tohi fakahokohoko 'o e kau memipa 'oku tauhi 'e ha sosaieti kuo lesisita kuo pau ko e fakamo'oni aofangatuku ia ki ha taha 'o e ngaahi fakamatala 'oku fokotu'u ai ko eni —

- (a) 'a e 'aho 'a ia na'e fokotu'u ai ki ha lesisita pe tohi fakahokohoko pehe 'a e hingoa 'o ha taha pe ko ha memipa;
- (b) 'a e 'aho 'a ia na'e ngata ai e memipa 'a ha ni'ihii pehe.

21 Fakataha'i pe liliu 'o e ngaahi sosiaeti

- (1) Ko ha tatau 'o ha me'a kuo fakahu ki ha tohi 'a ha sosaieti kuo lesisita 'a ia 'oku tauhi ma'u pe 'i he fai 'o 'ene ngaahi ngaue kuo pau, kapau kuo fakamo'oni'i pau 'i ha founga pehe 'o hange ko ia 'e fakaha 'i he ngaahi tu'utu'uni, ke tali ia 'i ha ngaahi hopo fakalao, sivile pe hia, ko e fakamo'oni

aofangatuku ia ki he 'i ai 'o ha fakahu pehe pea kuo pau ke fakahu ia ko ha fakamo'oni ki he ngaahi me'a ko ia, ngaahi fefakatau'aki mo e ngaahi fakamatala fakapa'nga 'oku fokotu'u ai ia 'i he me'a kotoa pe 'a ia, pea ki he tu'unga tataua pe 'o hange tofu pe, ko hano tali 'o e motua'i fakahu na'e fai.

- (2) Kuo pau he 'ikai ha 'ofisa 'o ha sosaieti pehe, 'i ha ngaahi hopo fakalao pe 'a ia he 'ikai kau ai 'a e sosaieti, 'e fakamalohi'i ia ke ne 'omai ha tohi pe 'i he ngaahi tohi 'a e sosaieti, 'a ia ko e ngaahi me'a 'oku tu'u ai 'e lava 'o fakamo'oni'i 'i he kupusi'i (1) pe ke kau ko ha taha fakamo'oni ke fakamo'oni'i ha ngaahi me'a pe, ngaahi fefakatau'aki pe ngaahi fakamatala fakapa'anga 'oku fokotu'u ai, kae 'oua kuo 'i ai ha ngaahi 'uhinga makehe ange kuo tu'utu'uni mai ai ia 'e he fakamaau'anga.

22 Fakataha'i pe liliu 'o e ngaahi sosaieti

- (1) 'E ngofua ki ha sosaieti pe 'e 2 pe lahi hake, 'i hano tali 'e he Failesisita 'aki ha tu'utu'uni kuo tali 'e ha vahe-fa-e-tolu 'o e tokolahi 'o e kau memipa na'e ma'u fakataha 'i ha fakataha lahi makehe 'a ha sosaieti takitaha pehe kuo fai koe'uhi ko e kaveinga ko ia, ke fakataha'i ko ha sosaieti 'e taha; kapau kuo ma'u 'e he memipa taki taha 'i he 'aho kakato 'e 15 ha tohi fanongonongo 'o e tu'utu'uni mo e 'aho 'o e fakataha ko ia. Ko ha fakataha'i pehe 'e lava ke fai pe ia ta'e toe veteki e sosaieti, pe vahevahe atu e ngaahi pa'anga, 'a e ngaahi sosaieti 'e fakataha'i. Ko e tu'utu'uni ko ia 'a e ngaahi sosaieti 'oku kau ki he me'a ko ia kuo pau 'i ha fakataha'i pehe ke hoko ko ha fakaha fe'unga pe ia 'o e 'oatu 'o e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'o e ngaahi sosaieti kuo fakataha'i ki he sosaieti fakatahataha.
- (2) 'E ngofua ki ha sosaieti pe 'aki ha tu'utu'uni kuo tali 'o fakatatau ki he founga ngaue kuo tu'utu'uni 'i he kupusi'i (1) ke hiki 'ene ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua ki ha sosaieti kehe ange pe 'a ia kuo mateuteu ke ne tali ia:

Kapau 'i he taimi 'e fai ai ha fakataha'i pe hiki pehe 'o e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'e hoko ai mo hano hiki hono ngaahi mo'ua 'o ha sosaieti pe ki ha sosaieti kehe ange, kuo pau he 'ikai ke fai ia ta'e tomu'a 'oatu ha fakatokanga mahina 'e 3 kiate kinautolu 'oku mo'ua ki ai 'a e ongo pe kotoa e ngaahi sosaieti pehe: Kapau 'e 'ai ange 'oku 'i ai ha taha pe ni'ihii 'oku mo'ua ki ai ha sosaieti pe 'i he ngaahi sosaieti 'oku kau ki he me'a ni 'oku ta'e loto ki ha fakataha'i pe hiki pehe 'o e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua pea kuo ne 'omai ha tohi fakatokanga ki he me'a ko ia ki he sosaieti pe ngaahi sosaieti 'oku kau ki he me'a ni 'i he mahina 'e taha ki mu'a 'i he 'aho kuo fokotu'u ke fai ai ha fakataha'i pe hiki pehe, kuo pau he 'ikai ke fai 'a e fakataha'i pe hiki ko ia kae'oua kuo fakafiemalie'i 'a e ngaahi me'a ko ia 'oku totonu ke fakafiemalie'i 'aki 'a e taha pe ni'ihii ko ia 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti pe ngaahi sosaieti.

23 Vahevahe 'o e ngaahi sosaieti

- (1) 'E ngofua ki ha sosaieti pe, 'i he loto ki ai 'a e Failesisita, 'aki ha tu'utu'uni kuo tali 'e he vahe-fa-'e-tolu 'o e tokolahi 'o e kau memipa na'a nau ma'u fakataha 'i ha fakataha lahi makehe 'a e sosaieti na'e fai koe'uhi ko e kaveinga ko ia, ke tu'utu'uni ke vahevahe ia ki ha sosaieti 'e ua pe lahi ange, kapau kuo ma'u 'e he memipa takitaha ha tohi fakatokanga 'o e tu'utu'uni ko ia mo e 'aho na'e fai ai 'a e fakataha 'i he 'aho kakato 'e 15. Ko e tu'utu'uni ko ia ('e lave ki ai 'i he kupu ni mei heni 'o fai atu ko e tu'utu'uni talateu) kuo pau ke fokotu'u ai e ngaahi fokotu'u ki he vahevahe 'o e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'o e sosaieti ki he ngaahi sosaieti fo'ou 'a ia kuo fokotu'u ke vahevahe ia ki ai pea 'e ngofua ke fakaha ai 'a e feitu'u 'e ngaue ai, pea fakamahino'i ai 'akinautolu te nau memipa, 'i he ngaahi sosaieti fo'ou takitaha.
- (2) Ko ha tatau 'o e tu'utu'uni talateu kuo pau ke 'oatu ia ki he memipa kotoa pe mo kinautolu 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti. Kuo pau foki ke 'oatu ha fakatokanga ki he tu'utu'uni ko ia kiate kinautolu kehe ange kotoa pe 'a ia 'e uesia 'enau ngaahi totonu 'i he vahevahe 'o e sosaieti.
- (3) 'E ngofua ki ha memipa pe 'o e sosaieti, neongo pe ha tu'utu'uni fakasosaieti 'oku fakafepaki'i ia, 'aki ha fakatokanga kuo 'oatu ki he sosaieti 'o 'ikai laka hake 'i he mahina 'e 3 mei he 'ene ma'u 'a e tu'utu'uni, ke ne fakaha fakatokanga 'a 'ene ta'e loto ke hoko ko ha memipa 'o ha sosaieti pe 'i he ngaahi sosaieti fo'ou.
- (4) 'E ngofua ki ha taha pe 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti, neongo pe 'e fepaki mo ha aleapau, 'aki ha fakatokanga kuo 'oatu ki he sosaieti 'i he vaha'a taimi kuo lau ki ai ke fakaha fakatokanga ai 'ene loto ke fekau ke fakafoki ange ki ai 'a e pa'anga 'oku totonu ke totongi ange ki ai.
- (5) Ko ha taha kehe ange pe 'a ia 'e uesia 'a 'ene totonu 'i he vahevahe 'e ngofua 'aki ha fakatokanga kuo 'oatu ki he sosaieti 'o fakahu ai 'ene ta'e loto ki he vahevahe kae'oua kuo fakafiemalie'i 'ene 'eke.
- (6) Hili e 'osi 'a e mahina 'e 3 mei hono ma'u 'o e tu'utu'uni talateu 'e he kau memipa hono kotoa mo kinautolu 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti pea mo e fakatokanga 'e kinautolu kehe ange kuo fakaha 'i he kupusi'i (2), kuo pau ke toe fai ha fakataha lahi makehe 'a e sosaieti, 'a ia he 'ikai si'i hifo 'i he 'aho kakato 'e 15 kuo pau ke 'oatu ai e fanongonongo ki hono kau memipa, ke nau fakataha ai ke fakakaukau'i 'a e tu'utu'uni talateu. Kapau, 'i ha fakataha pehe kuo fakapapau'i ai 'a e tu'utu'uni talateu 'aki ha tu'utu'uni 'e tali 'e ha tokolahi 'o 'ikai si'i hifo 'i he vahe:tolu-e-ua 'o e kau memipa ma'u fakataha, 'o tatau ai pe pe 'e 'ikai ha ngaahi fetongi pe 'e 'i ai ha ngaahi fetongi 'e pehe 'e he Failesisita 'oku 'ikai ke fu'u mahu'inga, 'e ngofua ki ai, fakatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e kupusi'i (9) mo e kupu 7, ke lesisita 'a e ngaahi sosaieti fo'ou mo e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti ki ai. 'i he fai 'o ha lesisita pehe, kuo pau ke lau leva kuo fakata'e'aonga'i 'a e lesisita 'o e sosaieti mot 'a pea kuo pau ke lau kuo veteki 'a e sosaieti ko ia mei he 'aho 'o ha fakata'e'aonga'i pehe.

- (7) Ko e fakakaukau 'a e Failesisita ki he pehe pe 'oku mahu'inga pe 'ikai 'a e ngaahi liliu kuo fai 'i he tu'utu'uni talateu kuo pau ko e aofangatuku ia pea he 'ikai ke fai ha tangi mei ai.
- (8) Ko e fakataha lahi makehe ko ia kuo lave ki ai 'i he kupusi'i (6) kuo pau ke fai ha tu'utu'uni 'aki ha tu'utu'uni kehe ange ki he —
- (i) totongi fakafoki 'o e 'inasi sino'i pa'anga (share capital) 'o e kau memipa kotoa kuo 'omai 'enau fakatokanga 'i he kupusi'i (3);
 - (ii) fakafiemalie'i 'o e ngaahi 'eke 'akinautolu hono kotoa 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti 'a ia kuo 'omai 'enau fakatokanga 'i he kupusi'i (4);
 - (iii) fakafiemalie'i 'o e ngaahi 'eke 'a e ni'ihiki kehe ange ko ia kuo 'omai 'enau fakatokanga 'i he kupusi'i (5) hange ko ia 'e fakapapau'i 'e he Failesisita pe kuo ai 'enau fakatokanga 'i he kupusi'i (5) hange ko ia 'e fakapapau'i 'e he Failesisita pe kuo fai 'enau ngaahi 'eke 'i he founa ko ia 'e tu'utu'uni ki ai 'e he Failesisita.

Kapau 'oku 'ikai ha memipa pe ha taha 'oku mo'ua ki ai e sosaieti pe ha taha kehe ange 'e pau ke 'i ai ha'ane totonu ki ha totongi fakafoki pe fakafiemalie'i pehe kae'oua kuo fakapapau'i 'a e tu'utu'uni talateu 'o hange ko ia kuo tu'utu'uni 'i he kupusi'i (6).

- (9) Kapau 'i he te'eki ke 'osi ha taimi pehe hange ko ia 'e pehe 'e he Failesisita 'e taau, 'oku te'eki ke totongi fakafoki 'a e 'inasi sino'i pa'anga 'o e kau memipa kuo lave ki ai 'i he kupusi'i (8) pe te'eki fakafiemalie'i 'a e ngaahi 'eke 'akinautolu 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti kuo lave ki ai 'i he kupusi'i ko ia, pe te'eki fakafiemalie'i pe fakapapau'i 'a e ngaahi 'eke 'a e ni'ihiki kehe ange 'o hange ko ia 'oku tu'utu'uni 'i he palakalafi (iii) 'o e kupusi'i (8), 'e ngofua ki he Failesisita ke fakafisi ke lesisita 'a e ngaahi sosaieti fo'ou.
- (10) Ko e lesisita 'o e ngaahi sosaieti fo'ou kuo pau ko ha fakaha fe'unga pe ia ke tuku atu 'a e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'o e motua'i sosaieti ki he ngaahi sosaieti fo'ou 'i he founa ko ia kuo fakamahino'i 'i he tu'utu'uni talateu 'a ia kuo fakapapau'i 'i he kupusi'i (6).

24 Liliu mei he kautaha (company) ki he sosaieti

- (1) 'E ngofua ki ha kautaha (company) kuo lesisita 'i he Lao ki he Ngaahi Kautaha, 'aki ha tu'utu'uni makehe ke fakapapau ke liliu ia ki ha sosaieti kuo lesisita.
- (2) Ko ha tu'utu'uni ki he liliu 'o ha kautaha ki ha sosaieti kuo lesisita kuo pau ke 'omai fakataha ia mo ha tatau 'o e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o e sosaieti ko ia 'oku lave ki ai 'i loto, pea kuo pau ke fili ha toko 7, mei he kau memipa 'o e kautaha, 'a ia kuo pau ke nau fakamo'oni hingoa fakataha mo e sekelitali ki he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti, pea ko kinautolu 'e ngofua ke nau tali ha ngaahi fetongi 'e fai 'e he Failesisita ki ai, ta'e ha toe feongoi mo e kautaha,

pe 'e fiema'u ke nau 'omai 'a hono kotoa 'o e ngaahi liliu pehe ki he 'ao 'o e kautaha 'i he fakataha lahi ke tali ai 'o hange ko ia 'e kouna 'e he tu'utu'uni.

- (3) Kuo pau ke 'ave fakataha mo e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti ha tatau 'o e tu'utu'uni makehe ki he liliu 'o e kautaha ki ha sosaieti kuo lesisita ki he Failesisita, 'a ia kuo pau 'i he'ene ma'u ia ke hoko atu 'o ngaue ki he tu'utu'uni 'o hange tofu pe ha kole ke lesisita 'i he kupu 7 'o e Lao ni.
- (4) Ko ha tatau 'o e tu'utu'uni ki he liliu 'o e kautaha ki ha sosaieti kuo lesisita kuo sila'i 'aki 'a e sila 'a e kautaha, fakataha mo e tohi fakamo'oni 'o e lesisita kuo fakahu atu 'e he Failesisita, kuo pau ke 'ave ke lesisita 'i he 'ofisi 'o e Failesisita 'o e Ngaahi Kautaha, pea, 'i hano lesisita 'o ha tu'utu'uni mo ha tohi fakamo'oni pehe, kuo pau leva ke fakahoko 'a e liliu.
- (5) 'I hano liliu 'o ha kautaha ki ha sosaieti kuo lesisita ko e lesisita ko ia 'o e kautaha 'i he Lao ki he Ngaahi Kautaha kuo pau ke ta'e'aonga ia, pea kuo pau ke fakata'e'aonga'i ia 'e he Failesisita 'o e Ngaahi Kautaha; ka ko e lesisita 'o ha kautaha ko ha sosaieti kuo lesisita kuo pau he 'ikai te ne uesa ha totonu pe 'eke 'oku lolotonga fai 'i he taimi ko ia ki he kautaha, pe ko ha tautea pe kuo fai ki he kautaha pehe 'i he taimi ko ia, pea, koe'uhi ko e kaveinga 'o hano fakamalohi'i 'o ha fa'ahinga totonu pehe, 'eke pe tautea, 'e ngofua ke faka'ilo sivile mo faka'ilo hia e kautaha 'i he founa tatau pe 'o hange tofu pe ne te'eki ai lesisita ko ha sosaieti. Pea ko ha totonu pe 'eke pehe kotoa pe, pea mo e ala mo'ua ki ha tautea pehe, kuo pau ke mu'a ange ia 'i hono kotoa 'o e ngaahi totonu pe ngaahi 'eke ki he pe ngaahi mo'ua 'o e sosaieti ki he koloa 'a ha sosaieti pehe.

KONGA IV — NGAahi TOTONU MO E NGAahi MO'UA 'O E KAU MEMIPA

25 Tu'unga 'e taau ai ke hoko ko e memipa

- (1) Ke lava ke taau ko ha memipa 'o ha sosaieti fetokoni'aki ha taha 'oku kehe ange mei ha sosaieti kuo lesisita, kuo pau —
 - (a) ke a'u ki he ta'u fakalao 'o fakatatau ki he Lao;
 - (b) ke nofo 'i he pe ma'u kelekele 'i loto 'i he feitu'u ko ia 'oku fai ai e ngaahi ngaue 'a e sosaieti hange ko ia kuo fakamatala'i he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti.
- (2) Neongo pe 'a e ngaahi tu'utu'uni 'i he kupusi'i (1) ko ha taha ta'u si'i 'oku laka hake 'i he ta'u 6 hono motu'a kuo pau ke taau ke hoko ko ha memipa 'o ha sosaieti fakaako kuo lesisita.

26 He 'ikai ke ngaue'aki 'e he kau memipa 'a e ngaahi totonu kae 'oua kuo fai totonu 'a e totongi

Kuo pau he 'ikai ha memipa 'o ha sosaieti kuo lesisita te ne ngaue'aki 'a e ngaahi totonu 'a ha memipa kae'oua pe ngata pe 'o ka kuo ne fai 'a e totongi ko ia ki he sosaieti tu'unga 'i he'ene memipa pe kuo ne ma'u 'a e totonu ko ia 'i he sosaieti, 'o hange ko ia 'e fakamahino'i mai 'i he ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti.

27 Fakangatangata 'o e memipa 'i he sosaieti

Tukukehe 'i hano fakamafai'i 'e he Failesisita, kuo pau he 'ikai ha taha 'e memipa 'i ha sosaieti kuo lesisita 'o lahi hake 'i he sosaieti 'e taha 'a ia ko 'ene tefito'i taumu'a ke no pa'anga atu ki hono kau memipa.

28 Paloti 'a e kau memipa

Kuo pau he 'ikai ha memipa 'o ha sosaieti kuo lesisita 'e lahi hake 'i he taha 'a 'ene paloti fili 'i he fakahoko 'o e ngaahi ngaue 'a e sosaieti 'i ha paloti 'e potupotu tatau ai 'a e ngaahi paloti fili kuo pau ke ma'u 'e he sea 'a e paloti fili te ne fakapapau'i e me'a ko ia; kapau 'i ha me'a ange kau ki ha ngaahi sosaieti 'a ia 'oku memipa ai ha sosaieti kuo lesisita 'e ngofua ki he sosaieti ko ia ke ne ma'u ha ngaahi mafai paloti fili pehe 'o hange ko ia kuo tu'utu'uni mai 'i he ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti.

29 Fakafofonga 'aki ha fakafofonga kuo fakamafai'i

Ko ha sosaieti kuo lesisita 'a ia ko ha memipa 'o ha fa'ahinga sosaieti kehe ange pe kuo lesisita 'e ngofua ke ne fokotu'u ha taha pe 'i hono kau memipa ko hano fakafofonga kuo fakamafai'i koe'uhi ko e kaveinga 'o e paloti fili 'i he fakahoko 'o e ngaahi ngaue 'a e sosaieti kehe ange ko ia kuo lesisita.

30 Ngaahi aleapau mo e sosaieti 'a e kau memipa ko ia 'oku ta'u si'i

Ko e kei ta'u si'i pe ko e te'eki ta'u fakalao 'a ha taha pe kuo fakahu totonu ko ha memipa 'o ha sosaieti kuo lesisita kuo pau he 'ikai ke ta'ofi ai e tokotaha ko ia mei ha'ane fakahoko ha tohi fakalao pe pe 'oatu ha faka'ata pe 'eke taau ke fai pe 'oatu 'i he Lao ni pe ko e ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u koe'uhi ko ia pea kuo pau he 'ikai ko ha tu'unga ia ke fakata'e'aonga'i ai pe ta'ofi 'aki ha aleapau pe kuo fai 'e ha taha pehe mo e sosaieti; pea ko ha aleapau pehe kuo fai 'e ha taha pehe pe mo e sosaieti, 'o tatau ai pe pe ki he motua'i sino'i pa'anga pe ko ha malu'i, kuo pau ke ala fakamalohi'i ia 'i he Lao ni pe ki he taha ko ia neongo pe 'a 'ene ta'u si'i pe te'eki ta'u fakalao.

31 He 'ikai ke ma'u fakatautaha 'e ha taha 'a e 'inasi sono'i pa'anga 'a ha sosaieti 'o lahi hake 'i he vahenima 'e taha

Kuo pau he 'ikai ha memipa, 'oku kehe ange mei ha sosaieti kuo lesisita, te ne ma'u 'o lahi hake 'i he vahe-nima-'e-taha 'o e 'inasi sino'i pa'anga 'a ha sosaieti fetokoni'aki.

32 Ngaahi fakangatangata 'i he totongi 'o e 'inasi pe tupu

- (1) Ko e fetongi pe totongi 'o e 'inasi pe totonu fakapa'anga 'a ha memipa pe memipa motu'a pe memipa kuo mate 'i he sino'i pa'anga 'a ha sosaieti kuo lesisita kuo pau ke fai ia 'o fakatatau ki he ngaahi tu'unga ko ia hange ko e 'inasi lahi taha 'e lava ke ma'u 'e ha taha 'a ia 'e fakaha 'i he Lao ni pe 'i he ngaahi tu'utu'uni.
- (2) 'i he me'a kau ki ha sosaieti kuo lesisita 'oku ta'e fakangatangata hono mo'ua, kuo pau he 'ikai ha memipa te ne fetongi ha 'inasi pe 'oku ne ma'u pe ko 'ene tupu 'i he sino'i pa'anga 'a e sosaieti pe ko ha konga pe 'o ia, kae 'oua —
 - (a) kuo ne ma'u ha 'inasi pe tupu pehe 'o 'ikai si'i hifo 'i he ta'u 'e taha; pea
 - (b) ko e fetongi pe totongi ko ia kuo fai ia ki he sosaieti pe ki ha memipa 'o e sosaieti, pe ki ha taha 'a ia kuo tali 'ene kole ke hoko ko e memipa 'e he komiti.

33 Mo'ua 'a ha memipa motu'a mo e kelekele 'o ha memipa kuo mate ki he ngaahi mo'ua 'o e sosaieti

- (1) Ko e ala mo'ua 'a ha memipa motu'a ki he ngaahi mo'ua ko ia 'o ha sosaieti kuo lesisita na'e mo'ua ki ai 'i he 'aho ko ia na'e 'osi ai mei he memipa kuo pau he 'ikai hokohoko atu 'o laka 'i ha vaha'a taimi ko e ta'u 'e 2 'o lau mei he 'aho ko ia.
- (2) Ko e kelekele 'o ha memipa kuo mate kuo pau he 'ikai ala mo'ua ia ki he ngaahi mo'ua ko ia 'o e sosaieti na'e mo'ua ki ai 'i he 'aho na'e mate ai 'i ha vaha'a taimi 'e laka hake 'i he ta'u 'e 2 'o kamata lau mei he 'aho na'e mate ai.

KONGA V — KOLOA MO E PA'ANGA 'A E SOSAIETI KUO LESISITA

34 Ngaahi no kuo fai 'e ha sosaieti kuo lesisita

- (1) Kuo pau he 'ikai ha sosaieti kuo lesisita, tukukehe 'a ia kuo tu'utu'uni 'i he kupu 37, ke fai ha no ki ha taha kehe ange mei ha memipa. Ka, 'i he loto ki ai

‘a e Failesisita, ‘e ngofua ki ha sosaieti kuo lesisita ke fai atu ha ngaahi no ki ha sosaieti kehe ange kuo lesisita.

- (2) Tukukehe ‘i hano fakangofua ‘e he Failesisita, kuo pau he ‘ikai ha sosaieti kuo lesisita te ne no atu ha pa‘anga kae malu‘i‘aki ha koloa ‘oku ala hiki holo ‘a ia ‘e kehe ange mei he ngaahi koloa ‘oku ngaohi pe ngaahi koloa ko ia kuo fakamafai‘i ke fefakatau‘aki ai e sosaieti.
- (3) ‘E ngofua ki he Minisita, ‘aki ha tu‘utu‘uni fakalukufua pe makehe, ke tapui pe fakangatangata ‘a e no atu ‘o e pa‘anga tu‘unga ‘i he mokisi‘aki ha fa‘ahinga koloa pe ‘oku ta‘e ala hiki holo ‘e ha sosaieti pe kuo lesisita.

35 Ngaahi fakahū mo e nō pa‘anga kuo ma‘u ‘e ha sosaieti kuo lesisita

Kuo pau ke tali ‘e ha sosaieti kuo lesisita ha ngaahi fakahu mo ha ngaahi no pa‘anga meiate kinautolu pe ko ia ‘oku ‘ikai ko e kau memipa ‘o fakatatau ki he lahi pe ko ia mo e ngaahi tu‘unga ko ia ‘e fakaha ‘i he ngaahi tu‘utu‘uni pe ngaahi tu‘utu‘uni fakasosaieti.

36 Fakangatangata ‘o e ngaahi fehu‘aki mo kinautolu ‘oku ‘ikai ke memipa

Tukukehe ‘a ia kuo tu‘utu‘uni ‘i he Lao ni, ko e ngaahi fetu‘utaki ‘a ha sosaieti kuo lesisita mo kinautolu kehe ange mei he kau memipa kuo pau ke fai ‘o fakatatau ki he ngaahi taputapui mo e fakangatangata ko ia ‘e fakaha ‘i he ngaahi tu‘utu‘uni.

37 Fakahu ‘o e ngaahi pa‘anga

‘E ngofua ki ha sosaieti kuo lesisita ke tuku ke tupu pe fakahu ‘ene ngaahi pa‘anga —

- (a) ‘i he Pangike Fakahu pa‘anga ‘a e Fale Pa‘anga, pe ‘i ha pangike pe pe ha taha ko ‘ene ngaue fakapisinisi ko e fakahu pa‘anga pangike ‘a ia kuo tali ‘e he Failesisita ki he kaveinga ko ia; pe
- (b) ‘i ha ngaahi malu‘i pe kuo fokotu‘u pe malu‘i ki ai e Pule‘anga; pe
- (c) ‘i ha sosaieti kehe ange kuo lesisita ‘a ia kuo tali ‘e he Failesisita ki he kaveinga ko eni; pe
- (d) ‘i ha fa‘ahinga founga kehe ange pe kuo tali ‘e he Failesisita.

38 Fakahu atu ‘o e ngaahi tupu

- (1) He ‘ikai si‘i hifo ‘i he vahe-fa-’e-taha ‘o e ngaahi sino‘i tupu totonu ‘a e sosaieti kotoa pe kuo lesisita, hange ko ia kuo fakapapau‘i ‘e he ‘Atita ‘o hange ko ia kuo fakaha ‘i he kupu 39, kuo pau ke fakahu ia ki ha pa‘anga ‘e ui ko e pa‘anga talifaki, ‘a ia kuo pau ke ngaue‘aki ‘o hange ko ia ‘e fakaha ‘i he ngaahi tu‘utu‘uni. ‘E fakaha ai ‘e ngofua ki he Failesisita, ‘i he ‘ene fakakaukau ma‘ata‘ata pe, tu‘unga ‘i ha tohi kole ‘a ha sosaieti kuo lesisita, pe

ha'ane fakakaukau pe, ke liliu ha hoatatau pehe 'o e ngaahi sino'i tupu totonu 'a e sosaieti ko ia kuo lesisita ke hiki ia ki he pa'anga talifaki. Ko e toenga 'o e ngaahi tupu pehe pea mo ha ngaahi tupu pe 'i he ngaahi ta'u kuo hili ange 'e ala lava tufaki atu 'e ngofua ke vahevahe ia 'i he kau memipa 'o lau ko e 'inasi 'i he tupu pe ngaahi ponasi, pe vahe'i ia ki ha fa'ahinga pa'anga pe kuo fokotu'u 'e he sosaieti 'o fakatatau ki he lahi ko ia pe ko e tu'unga ko ia 'e fakaha mai 'i he ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti:

Kapau, 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'oku 'ikai fakangatangata hono mo'ua, kuo pau he 'ikai ke tufaki atu e ngaahi tupu ta'e 'i ai ha tu'utu'uni fakalukufua pe makehe 'a e Minisita.

- (2) 'E ngofua ki ha sosaieti pe kuo lesisita, 'i hano fakangofua 'e he Failesisita, hili hano 'ave ki ha pa'anga talifaki e vahe-fa-'e-taha 'o e ngaahi sino'i pa'anga tupu totonu 'i ha ta'u pe 'e taha ke li ha pa'anga 'o 'ikai lahi hake 'i he peseti 'e 10 'o e toenga 'o e ngaahi sino'i tupu totonu ki ha fa'ahinga kaveinga ngaue 'ofa pe pe ki ha pa'anga fakalelei fakalukufua (common good fund).

KONGA VI — SIVI FAKA'ATITA, SIVI MO E FAKA'EKE'EKE

39 Sivi faka'atita

- (1) Ko e Failesista kuo pau ke ne sivi faka'atita pe uki ke sivi faka'atita 'e ha taha kuo ne fakamafai'i 'aki ha tu'utu'uni tohi 'a e fakalukufua pe makehe 'a e ngaahi fakamatala pa'anga (accounts) 'a e sosaieti kotoa pe kuo lesisita 'o 'ikai si'i hifo 'i he tu'o taha 'i he ta'u kotoa pe.
- (2) Ko e sivi faka'atita ko ia 'i he kupusi'i (1) kuo pau ke kau ai hono sivi'i 'o e ngaahi mo'ua kuo fuoloa hono totonu ke totongi, 'oka 'oku 'i ai, mo hano fakamahu'inga'i 'o e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'o e sosaieti kuo lesisita.
- (3) Ko e Failesisita mo e toko taha kehe kotoa pe kuo fokotu'u ke ne sivi faka'atita e ngaahi fakamatala pa'anga 'a ha sosaieti kuo pau ke nau ma'u mafai 'i he taimi 'oku taau ai —
- (a) ke tu'utu'uni 'i he taimi 'o 'ene sivi faka'atita ki ha 'ofisa, fakafofonga, sevaniti pe memipa pe 'o e sosaieti 'a ia 'oku 'i ai e 'uhinga 'oku tui ai te ne lava 'o ma'u ange e fakamatala totonu fekau'aki mo ha ngaahi fefakatau'aki 'a e sosaieti pe ko hono pule'i 'o 'ene ngaahi ngaue;
- (b) ke fekau ke 'oange ki ai ha tohi pe pe tohi ngaue fekau'aki mo e ngaahi ngaue 'a e, pe ha pa'anga pe, pe ngaahi malu'i 'a e, sosaieti ko ia 'e ha 'ofisa, fakafofonga, sevaniti, pe memipa 'oku ne tauhi ha tohi, tohi ngaue, pa'anga pe malu'i pehe.

40 Mafai 'o e Failesisita ke sivi e ngaahi tohi mo e ala me'a pehe 'a e sosaieti

Ko e Failesisita, pe ha taha pe kuo fakamafai'i 'aki ha tohi tu'utu'uni fakalukufua pe makehe 'e he Failesisita kuo pau 'i he taimi kotoa pe ke ngofua ke ngaue ki hono kotoa 'o e ngaahi tohi, ngaahi fakamatala pa'anga, ngaahi tohi mo e ngaahi malu'i 'a ha sosaieti kuo lesisita, pe kuo pau ke 'i ai 'ene totonu ke sivi 'a e pa'anga 'oku ne tauhi, pea ko e 'ofisa kotoa pe 'o e sosaieti kuo pau ke ne 'omai 'a e fakamatala ko ia fekau'aki mo e ngaahi fefakatau'aki mo e ngaue 'a e sosaieti 'o hange ko ia 'e fiema'u 'e he taha 'a ia 'oku ne fai ha sivi pehe.

41 Faka'eke'eke mo e sivi

- (1) 'E ngofua ki he Failesisita 'i ha'ane fokotu'u pe, pea kuo pau 'i ha kole 'a e toko lahi 'o e komiti, pe 'a ha ni'ihii 'o 'ikai si'i hifo 'i he vahe-tolu-'e-taha 'o e kau memipa 'o ha sosaieti kuo lesisita, ke fai ha faka'eke'eke pe tu'utu'uni ki ha ni'ihii kuo ne fakamafai'i 'aki ha tohi tu'utu'uni ki he me'a ko ia ke fai ha faka'eke'eke ki he fa'unga, ngaue mo e tu'unga fakapa'anga 'o ha sosaieti kuo lesisita; pea ko e 'ofisa mo e memipa kotoa pe 'o e sosaieti ko ia kuo pau ke nau 'omai 'a e fakamatala ko ia fekau'aki mo e ngaahi ngaue 'a e sosaieti pea 'omai ai mo e pa'anga 'oku nau tauhi mo e ngaahi tohi, ngaahi fakamatala pa'anga, ngaahi pepa mo e ngaahi malu'i pehe 'a e sosaieti 'a ia ko e 'e fiema'u 'e he Failesisita pe ko e toko taha kuo ne fakamafai'i.
- (2) Kuo pau ki he Failesisita, 'i ha kole 'a ha taha 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti kuo lesisita, ke sivi pe tu'utu'uni ha ni'ihii kuo ne fakamafai'i tohi ki he me'a ko ia ke sivi 'a e ngaahi tohi 'a e sosaieti, kapau ko e toko taha kole —
 - (a) kuo ne fakamo'oni'i 'oku 'i ai ha pa'anga kuo fakapapau'i 'oku totonu ke totongi ange ki ai pea kuo ne tu'utu'uni ke totongi ange ia ka 'oku te'eki ke totongi ange ia 'i ha vaha'a taimi fe'unga; pea
 - (b) kuo ne fakahu 'i he Failesisita ha pa'anga ko ha malu'i ki he ngaahi totongi 'o e sivi kuo ne fokotu'u ke fai 'o hange ko ia 'e fiema'u 'e he Failesisita.
- (3) Kuo pau ke fakahoko 'e he Failesisita 'a e ngaahi ola 'o ha sivi pehe ki he taha ko ia 'oku mo'ua ki ai e sosaieti mo e sosaieti ko ia kuo fai e faka'eke'eke 'o 'ene ngaahi ngaue.
- (4) Ka 'i ai ha faka'eke'eke kuo fai tu'unga 'i he kupusi'i (1) pe ha sivi kuo fai tu'unga 'i he kupusi'i (2) 'e ngofua ki he Failesisita ke ne vahevahe 'a e ngaahi totongi pe ko ha konga 'o e ngaahi totongi 'o hange ko ia te ne pehe 'oku totonu, ki he sosaieti kuo lesisita, kau memipa na'a nau fiema'u ke fai e faka'eke'eke, kau 'ofisa pe kau 'ofisa ki mu'a ange 'a e sosaieti, mo ia 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti, 'oka 'oku 'i ai, 'a ia ko 'enau kole na'e tupu ai hono fai 'o e faka'eke'eke.
- (5) Ko ha pa'anga pe kuo tu'utu'uni ke totongi 'e ha sosaieti pe pe ha taha 'i he kupu ni koe'uhi ko e ngaahi fakamole 'e lava ke toe ma'u mai ia, 'i he fai 'o

ha kole ki ha fakamaau'anga polisi ma'u mafai fakalao 'i he feitu'u ko ia 'oku tu'u ai e 'ofisi kuo lesisita 'o e sosaieti pe nofo ai e taha ko ia pe fai ai 'ene ngaahi ngaue fakapisinisi 'i he taimi ko ia, 'i he founa tatau pe mo ha mo'ua pa'anga kuo tu'utu'uni 'e he Fakamaau'anga ko ia.

KONGA VII — VETEKI

42 Veteki 'o e komiti

- (1) Kapau 'e fakakaukau 'a e Failesisita 'oku 'ikai ke fai lelei 'e he komiti 'o ha sosaieti kuo lesisita 'ene ngaahi ngaue, 'e ngofua ki ai hili ha'ane 'oange ha faingamalie ki he komiti ko ia ke fakaha mai ai 'a e ngaahi me'a 'oku ta'e loto ki ai, 'oka 'oku 'i ai, ki hono veteki, pea hili hono fakakaukau'i 'o ha ngaahi ta'e loto pehe 'i ha fakataha lahi 'a e sosaieti kuo ne ui, 'aki ha tu'utu'uni tohi —
 - (a) ke veteki 'a e komiti ko ia; pea
 - (b) tu'utu'uni ai ko e ngaahi ngaue 'a e sosaieti ko ia kuo pau ke pule'i mo tokanga'i 'e ha taha fe'unga pe 'e kinautolu kuo fokotu'u 'a ia 'e tu'utu'uni ki ai mei heni 'o fai atu.
- (2) Ko e tu'utu'uni kotoa pe 'i he palakalafi (b) 'o e kupusi'i (1) kuo pau ke ngaue'aki ia ki ha vaha'a taimi pehe 'o 'ikai laka hake 'i he ta'u 'e 2 'o hange ko ia 'e fakaha 'i he tu'utu'uni 'e tu'u ai ha fakahinohino pehe:

Kapau, neongo pe 'e fefe, 'e ngofua ki ha Failesisita 'oka loto ki ai ke fakatonutonu mei he taimi ki he taimi 'a e tu'utu'uni koe'uhi ko e kaveinga 'o hono fakaloloa'i 'o e vaha'a taimi ko ia kuo pau ke ngaue'aki ai 'a e tu'utu'uni, pea neongo pe 'e fefe 'a hono lahi 'o e fakataha'i 'o e vaha'a taimi ko ia 'e ngaue'aki ai 'a e tu'utu'uni ka kiio pau he 'ikai laka hake 'i he ta'u 'e 4.
- (3) Ka 'i ai ha tu'utu'uni kuo fai 'i he kupusi'i (1), kuo pau ki he Failesisita 'i he tu'utu'uni tatau pe pe ha tu'utu'uni ki mui ange ai ke ne fokotu'u ha taha 'oku fe'unga mo taau pe ha toko ua pe tokolahi hake ai, 'o ha ni'ihii pehe ke nau pule'i mo fakalele 'a e ngaahi ngaue 'a e sosaieti, pea 'e ngofua ke to'o pe fetongi mei he taimi ki he taimi ha taha pehe kuo fokotu'u.
- (4) Fakatatau ki he tu'utu'uni fakalukufua mo e pule 'a e Failesisita, ko ha taha pe pe kinautolu ko ia kuo fokotu'u 'i he kupu ni ke pule'i 'a e ngaahi ngaue 'a ha sosaieti kuo lesisita —
 - (a) kuo pau ke ma'u mafai ke toe fakafoki mai e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti mo totongi hono ngaahi mo'ua mo fai 'a e ngaahi me'a kehe ange 'oku taau ki he 'ene lelei; pea
 - (b) 'e ngofua ke ne ngaue'aki 'a hono kotoa 'o e ngaahi mafai, ngaahi totonu, mo e ngaahi monu'ia ko ia 'o ha komiti kuo fokotu'u totonu 'a e sosaieti.

- (5) 'E ngofua ki he Failesisita ke ne fokotu'u 'a e totongi 'e ala totongi ki ha taha pe pe kiate kinautolu kuo ne fokotu'u 'i he kupu ni ke pule'i 'a e ngaahi ngaue 'a ha sosaieti kuo lesisita. Ko e lahi 'o ha totongi pehe mo e ngaahi fakamole kehe, 'o ka 'oku 'i ai, kuo hoko 'i hono pule'i 'o e sosaieti kuo pau ke ala totongi atu ia mei he'ene ngaahi pa'anga.
- (6) Kuo pau ko e fatongia 'o e taha ko ia pe kinautolu kuo ne fokotu'u 'i he kupu ni ke pule'i 'a e ngaahi ngaue 'a ha sosaieti kuo lesisita mo ma'u lakanga leva ki mu'a 'i he 'aho ko ia 'e 'osi ai hono ngaue'aki 'o e tu'utu'uni 'i he palakalafi (b)'o e kupusi'i (1), ke fa'ufa'u ki mu'a 'i he 'aho kuo lau ki ai 'i mu'a, ki hano fokotu'u 'o ha komiti fo'ou 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'a e sosaieti.
- (7) Kuo pau he 'ikai ke fai 'e he Failesisita ha tu'utu'uni 'i he kupu-si'i (1) kau ki ha sosaieti pe kuo lesisita kapau 'oku mo'ua 'a e sosaieti ko ia ki ha pangike, tuku kehe 'i he hili 'o ha tomu'a feongoi mo e pangike ko ia kau ki he veteki 'o e komiti pea kau kiate kinautolu 'a ia ko e te nau pule'i mo fakalele 'a e founga 'e fai'aki 'a e ngaahi ngaue 'a e sosaieti.
- (8) Kuo pau he 'ikai ha me'a 'i he kupu ni 'e pehe kuo uesia ai e mafai 'o e Failesisita ke fakata'e'aonga'i 'a e lesisita 'o e sosaieti 'i he kupu 43 'o e Lao ni.

43 Veteki

- (1) Kapau 'e pehe 'e he Failesisita, hili hano fai 'o ha faka'eke'eke pe fai ha sivi 'i he kupu 41 'o e Lao ni pe 'i hono ma'u 'o ha kole kuo fai 'e ha vahe-fa-'e-tolu 'o e kau memipa 'o ha sosaieti kuo lesisita, 'oku totonu ke veteki 'a e sosaieti, 'e ngofua ke ne fai ha tu'utu'uni ki hano fakata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o e sosaieti ko ia.
- (2) 'E ngofua ki he memipa pe 'o ha sosaieti kuo lesisita, 'e 'ikai laka hake 'i he mahina 'e 2 mei he 'aho na'e fai ai ha tu'utu'uni 'i he kupu-si'i (1), ke tangi ki he Minisita 'i ha tu'utu'uni pehe.
- (3) 'I ha me'a 'a ia he 'ikai ke fai ai ha tangi lolotonga 'a e mahina 'e 2 mei hono fai 'o ha tu'utu'uni ke fakata'e'aonga'i 'a e lesisita 'o ha sosaieti, ko e tu'utu'uni ko ia kuo pau ke toki ngaue'aki ia 'i he 'osi 'a e vaha'a taimi ko ia. 'i ha me'a 'a ia 'e fai ai ha tangi lolotonga 'a e mahina 'e 2 ko ia, kuo pau he 'ikai ngaue'aki 'a e tu'utu'uni kae 'oua kuo fai hano fakapapai.
- (4) 'I ha me'a 'a ia 'e fai ai 'e he Failesisita ha tu'utu'uni ki he fakata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o ha sosaieti 'i he kupusi'i (1) 'e ngofua ke ne toe fai ai ha tu'utu'uni ange 'a ia te ne pehe 'e taau ki hono tauhi 'o e ngaahi tohi mo e ngaahi tohi ngaue (documents) mo e malu'i 'o e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti kae'oua kuo ngaue'aki 'a e tu'utu'uni ke fakata'e'aonga'i 'a e lesisita.
- (5) Kuo pau he 'ikai ke fakangata 'a e ngaahi ngaue 'a ha sosaieti kuo lesisita tukukehe 'i ha tu'utu'uni 'a e Failesisita.

44 Fakata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o ha sosaieti tupu mei he ta'e 'i ai ha kau memipa

'E ngofua ki he Failesisita, 'aki ha tohi tu'utu'uni, ke fakata'e'aonga'i 'a e lesisita 'o ha sosaieti pe kuo lesisita 'oku kehe ange mei he sosaieti 'a ia 'oku kau 'i hono kau memipa ha sosaieti kuo lesisita 'e taha pe lahi ange kapau 'i ha taimi pe kuo fakamo'oni'i 'o fiemalie ki ai ko e toko lahi 'o e kau memipa kuo holo hifo 'o toko si'i ange 'i he toko 5. Ko e tu'utu'uni pehe kotoa pe kuo pau ke ngaue'aki ia mei he 'aho na'e fai ai.

45 Ola 'o e fakata'e'aonga'i 'o e lesisita

'i ha me'a 'a ia kuo fakata'e'aonga'i ai ha lesisita 'o ha sosaieti 'aki ha tu'utu'uni 'i he kupu 43 pe 'i he kupu 44 kuo pau ke ngata ke kei hoko 'a e sosaieti ko ia ko ha sino'i ngaue fakakautaha mei he 'aho ko ia na'e fakahoko ai e tu'utu'uni, 'a ia mei heni 'o fai atu 'e lave ki ai ko e 'aho 'o e veteki:

Kapau ko ha ngaahi monu'ia pe kuo foaki ki he sosaieti 'e ha pe 'i he ngaahi kupu 15, 16, 17 mo e 18 kuo pau ke lau ia kuo foaki ki he taha veteki kuo fokotu'u ki he sosaieti ko ia 'e he Failesisita.

46 Veteki hili e takata'e'aonga'i 'o e lesisita 'o e sosaieti

'i ha me'a 'a ia kuo fakata'e'aonga'i ai e lesisita 'o ha sosaieti 'i he kupu 43 pe kupu 44 'e ngofua ke fokotu'u 'e he Failesisita ha toko taha pe toko lahi ange 'o fakatatau ki he'ene tu'utu'uni mo 'ene pule ko ha taha veteki pe kau veteki 'o e sosaieti.

47 Ngaahi mafai 'o e taha veteki

- (1) Ko ha taha veteki kuo fokotu'u 'i he kupu 46 kuo pau, 'o fakatatau ki he fakahinohino mo e pule 'a e Failesisita pea mo ha ngaahi fakangatangata pe kuo fokotu'u 'e he Failesisita 'aki ha tu'utu'uni 'i he kupu 48 ke ne ma'u mafai ke —
 - (a) fakapapau'i mei he taimi ki he taimi 'a e lahi 'o e me'a 'e tanaki mei he kau memipa mo e kau memipa motu'a pe mei he ngaahi koloa 'o e kau memipa 'o e sosaieti kuo mate ki he'ene ngaahi koloa mahu'inga.
 - (b) fokotu'u ha 'aho 'aki ha fanongonongo pe fakatokanga 'a ia ki mu'a pea fai ia ko kinautolu 'oku mo'ua ki ai e sosaieti ka 'oku te'eki fokotu'u 'enau ngaahi 'eke 'i he ngaahi tohi 'a e sosaieti kuo pau ke nau fakaha mai 'enau ngaahi 'eke ke fakahu pe ke ta'e fakakau'i mei ha vahevahe pe 'e fai ki mu'a pea nau toki fakamo'oni'i kinautolu;
 - (c) fakapapau'i ha fehu'i pe 'oku totonu ke tomu'a fakakaukau'i 'a ia kuo tupulekina 'i he vaha'a 'o kinautolu ko ia 'oku mo'ua ki ai e sosaieti;

- (d) 'ave 'a e ngaahi fakakikihi ki he fakamaau'anga fakakikihi pea hopo'i mo taukapo'i e ngaahi hopo 'eke mo e ngaahi hopo kehe ange fakalao 'a e sosaieti 'i hono hingoa pe lakanga;
 - (e) fakapapau'i pe ko hai kinautolu pea 'i he ngaahi hoa tatau fefe te nau totongi ai 'a e ngaahi totongi 'o e veteki;
 - (f) fai 'a e ngaahi fakahinohino ko ia kau ki he tanaki mo e vahevahe atu 'o e ngaahi koloa mahu'inga 'o hange ko ia 'e taau 'i hano fakangata e ngaahi ngaue 'a e sosaieti;
 - (g) alea felotoi ki ha 'eke 'a e sosaieti pe ki he sosaieti kapau kuo tomu'a ma'u ha fakangofua mei he Failesisita;
 - (h) ui 'a e ngaahi fakataha lahi ko ia 'a e kau memipa 'oku taau ki hono fai totonu 'o e veteki 'o e sosaieti;
 - (i) 'ave 'o tauhi e ngaahi tohi, ngaahi tohi ngaue mo e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti;
 - (j) fakatau atu e koloa 'a e sosaieti;
 - (k) hoko atu hono fai 'o e ngaahi ngaue fakapisinisi ko ia 'a e sosaieti 'oku taau mo kau lelei ki hono fakangata lelei 'ene ngaahi ngaue; kapau he 'ikai ha me'a 'e tu'u atu heni kuo pau ai ke 'i ai ha totonu 'a e taha veteki 'o ha sosaieti no pa'anga ke fakahu atu ha fa'ahinga no pe; mo
 - (l) fa'ufa'u ha founga lelei ki he vahevahe atu 'o e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti 'i hano tali 'e he Failesisita ha founga ke fai ai e vahevahe.
- (2) Fakatatau ki ha ngaahi tu'utu'uni ko ia 'e ngofua ke fa'u ki he me'a ko eni, ko ha taha veteki pe kuo fokotu'u 'i he Lao ni kuo pau, fakatatau ki he lahi 'o e ngaahi mafai ko ia 'oku taau ki hono fakahoko 'o e ngaahi kaveinga 'o e kupu ni, ke ne ma'u mafai ke fekau mo fakamalohi'i ke kau 'a e ongo fa'ahi mo e kau fakamo'oni pea ke kouna'i ai ke 'omai 'a e ngaahi tohi ngaue 'i he founga tatau pe pea ('o fakatatau ki he me'a ko ia) 'i he founga tatau pe mo ia kuo tu'utu'uni 'i he me'a kau ki ha fakamaau'anga sivile.

48 Mafai 'o e Failesisita ke pule'i e veteki

Kuo pau ke ngaue'aki 'e ha taha veteki 'a hono ngaahi mafai 'o fakatatau ki he pule mo e toe fakalelei'i 'e fai ki ai 'e he Failesisita, 'a ia 'e ngofua ke ne —

- (a) tamate'i pe liliu ha tu'utu'uni pe kuo fai 'e ha taha veteki mo fa'u ha tu'utu'uni fo'ou pe ko ia 'oku fiema'u;
- (b) fakanofu ha taha veteki mei hono lakanga;
- (c) fekau ke 'omai 'a hono kotoa 'o e ngaahi tohi, ngaahi tohi ngaue mo e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti;
- (d) fakangata e ngaahi mafai 'o ha taha veteki 'i he kupu 47 'aki ha tohi tu'utu'uni;
- (e) tu'utu'uni ke 'oange kiate ia e ngaahi fakamatala pa'anga 'e he taha veteki;

- (f) uki ke sivi faka'atita e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e taha veteki mo fakamafai'i e vahevahe atu 'o e ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti;
- (g) fai ha tu'utu'uni ki he totongi 'a e taha veteki; pe
- (h) 'ave ha me'a pe 'oku fai ha fakakikihi 'i he vaha'a 'o ha taha veteki mo ha fa'ahi pe hono 3 ki he fakamaau'anga fakakikihi kapau kuo fakaha 'e he faha'i ko ia 'i ha tohi kuo pau 'e loto ke fai ki ha tu'utu'uni 'a e fakamaau fakakikihi.

49 Fakamalohi'i 'o e tu'utu'uni

- (1) Ko e tu'utu'uni 'a ha fakamaau fakakikihi 'i ha me'a pe kuo 'oange ki ai 'i he kupu 48 kuo pau ke mo'ua ki ai e ngaahi fa'ahi pea kuo pau ke ala fakamalohi'i ia 'i he founa tatau pe 'o hange pe ha tu'utu'uni kuo fai 'e he Failesisita 'i he kupu pe ko ia.
- (2) Ko ha tu'utu'uni kuo fai 'e ha taha veteki pe 'e he Failesisita 'i he kupu 47 pe kupu 48 kuo pau ke fakamalohi'i ia 'e ha fakamaau'anga sivile pe 'oku ma'u mafai fakalao 'i he feitu'u ko ia 'oku tu'u ai 'a e 'ofisi kuo lesisita 'o e sosaieti 'i he founa tatau pe 'o hange pe ha tu'utu'uni 'a e fakamaau'anga ko ia.

50 Fakangata 'o e veteki

- (1) 'I hono veteki 'o ha sosaieti 'a ia kuo fakata'e'aonga'i 'ene lesisita ko e ngaahi pa'anga, 'o kau ai 'a e pa'anga talifaki, kuo pau ke 'uluaki ngaue'aki ia ki he totongi 'o e ngaahi totongi ki he veteki, pea toki hoko ki he totongi 'o e ngaahi mo'ua 'o e sosaieti pea toki hoko ki he totongi 'o e 'inasi sino'i pa'anga pea toki hoko ki he, kapau 'e fakangofua 'e he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'a e sosaieti, totongi 'e ha 'inasi 'i he tupu 'i ha tu'unga totongi he 'ikai laka hake 'i he peseti 'e 10 ki he ta'u ki ha vaha'a taimi pe 'a ia na'e 'ikai ke fai atu ai ha totongi 'o e ngaahi tupu.
- (2) Kapau kuo fai e fakangata 'o e veteki 'o ha sosaieti pea 'oku kei 'i ai ha taha pe 'oku mo'ua ki ai 'a e sosaieti 'oku te'eki ke ne 'eke'i pe ma'u 'a e me'a ko ia 'oku totonu ke ne ma'u 'i he founa vahevahe, kuo pau ke pulusi 'i he Kasete ha fakatokanga ki he fakangata 'o e veteki; pea, ko e ngaahi 'eke kotoa pe ki he pa'anga 'a e sosaieti ko ia kuo veteki kuo pau ke ngata pe ia 'i he 'osi 'a e ta'u 'e 2 mei he 'aho ko ia na'e pulusi ai 'i he Kasete 'a e fakatokanga.
- (3) Ko ha pa'anga hulu'u'a 'e toe hili hono ngaue'aki 'o e ngaahi pa'anga ki he ngaahi kaveinga kuo fakaha 'i he kupusi'i (1) mo e totongi 'o ha ngaahi 'eke 'a ia kuo fai hano faka'ilo 'i he kupusi'i (2) kuo pau he 'ikai ke vahevahe ia ki he kau memipa ka kuo pau ke ngaue'aki fakatafataha pe ia ki ha taumu'a pe pe ngaahi taumu'a kuo fakamatala'i 'i he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'a e sosaieti ko ia kuo fakata'e'aonga'i 'ene lesisita, pea, 'i ha me'a 'a ia 'oku 'ikai ke fakaha ai ha taumu'a, kuo pau ke fakahu ia 'e he Failesisita kuo lesisita kae'oua kuo a'u ki he taimi ko ia 'e lesisita ai ha sosaieti 'i he pangike pe 'i ha

sosaieti 'e taha ange 'oku ngaue pe 'i he feitu'u pe ko ia pea toki fakahu leva ha pa'anga hulutua pehe ki he sosaieti fo'ou ko ia koe'uhia ko e kaveinga 'o hano fa'u 'aki ha pa'anga talifaki tu'unga 'i he Ngaahi Tu'utu'uni:

Kapau ma'u ai pe 'e 'ai ange he 'ikai ha sosaieti 'e lesisita ke ngaue 'i he feitu'u pe ko ia 'i he ta'u 'e 3 mei he 'aho ko ia na'e pulusi ai 'i he Kasete 'a hono fakangata 'o e veteki, 'e ngofua ke ngaue'aki 'e he Failesisita 'a e pa'anga hulutua kuo lau ki ai ki ha kaveinga fetokoni'aki pe 'e loto ia ki ai.

KONGA VIII — TOTONGI HULUTU'A HE TOTONGI TOTONU MO E PUKE FAKAMALOHI

51 'E ngofua ki he faileisita ke tu'utu'uni ke totongi fakafoki pe fakafoki ha pa'anga pe kokoa kehe ange kuo totonu ke fakafoki ki he sosaieti

- (1) 'I ha me'a 'a ia 'i he fai 'o e sivi faka'atita tu'unga 'i he kupu 39, pe ha faka'eke'eke pe sivi 'i he kupu 41, pe ko e fakangata 'o e ngaahi ngaue 'a ha sosaieti kuo lesisita, 'e ha 'oku 'i ai ha pa'anga pe koloa kehe ange 'oku totonu ke totongi ki he sosaieti mei ha taha pe 'a ia na'e kau 'i hono fakalele pe pule'i 'o e sosaieti pe mei ha 'ofisa motu'a pe 'ofisa lolotonga 'o e sosaieti, 'e ngofua ki he Failesisita, 'i ha'ane fokotu'u pe pe 'i ha kole 'a e komiti pe taha veteki pe ha taha pe 'oku mo'ua ki ai e sosaieti pe taha li pa'anga ki he sosaieti, 'o fakatatau ki he anga 'o e me'a ko ia, ke ne vakai'i 'a e anga 'o ha taha pe 'ofisa pehe pea fai ai ha tu'utu'uni 'o fekau'i ai ia —
- (a) ke totongi fakafoki fakataha mo ha tupu ko ia 'e pehe 'e he Failesisita 'oku taau ha pa'anga pehe pe hano kongas;
- (b) ke fakafoki ha koloa pehe kehe ange pe hano kongas; pe
- (c) ke ne totongi e pa'anga ko ia 'e pehe 'e he Failesisita 'oku taau ki he ngaahi koloa mahu'inga 'a e sosaieti 'o lau ko e totongi huhu'i.

Ki mu'a 'i hano fai 'o ha tu'utu'uni pehe ki ha taha pe, kuo pau ke tukuange 'e he Failesisita ki he taha ko ia ha faingamalie ke fanongo ai ki ai mo ne fakaha ai e 'uhinga 'oku totonu ke 'oua 'e fai ai ha tu'utu'uni pehe.

- (2) Ka 'i ai ha tu'utu'uni 'i he kupusi'i (1) ki he totongi fakafoki 'o ha pa'anga ki ha sosaieti kuo lesisita, pe ki he totongi 'o ha pa'anga pe ki he'ene ngaahi koloa mahu'inga 'o lau ko e totongi huhu'i, 'oku te'eki ke fakahoko, ko ha pa'anga pehe 'o lava ke toe ma'u mai ia 'e he sosaieti 'i ha'ane kole ki he fakamaau polisi ma'u mafai fakalao 'i he vahenga ko ia 'a ia ko e feitu'u ia kuo lesisita ke ngaue fakapisinisi ai 'a e sosaieti pe 'oku nofo ai 'a e taha pe 'ofisa ko ia kuo fai ki ai 'a e tu'utu'uni pe fai ai 'ene ngaue fakapisinisi, ke fakahoko 'o hange ha mo'ua pa'anga kuo hilifaki ko ha tautea 'e he fakamaau polisi.
- (3) He 'ikai koe'uhia ko e ngaahi tu'utu'uni ki mu'a ange 'i he kupu ni pe ko e fai 'o ha tu'utu'uni pe koe'uhia ko ia 'e pehe ai pe faka'uhinga'i ai ke ta'e

fakakau'i pe uesia kehe ange ai e fai kavekave a'u 'o ha faka'ilo 'o ha taha pe 'ofisa kuo lave ki ai 'i he kupusi'i (1) felave'i mo ha hia 'i ha lao kehe ange kuo tohi.

52 Puke fakamalohi 'o e koloa

'I ha me'a 'a ia 'e fiemalie ai 'a e Failesisita ki ha pehe ko ha taha pe 'oku 'i ai ha'ane fakakaukau ke kaka pe tautoloi e fakahoko 'o ha tu'utu'uni pe 'e lava ke fai kiate ia 'i he kupu 47 pe kupu 51 pe ha tu'utu'uni pe 'e lava ke fai kiate ia ki ha fakakikihi kuo 'ave ki he Failesisita pe ki ha kau fakamaau fakakikihi pe 'i ha ngaahi tu'utu'uni pe ki he me'a ko ia 'oku ngaue kakato 'aki 'i he taimi ko ia 'oku teu ke ne fakahu kakato atu pe ha konga pe 'o 'ene koloa, 'e ngofua ki he Failesisita, tukukehe 'i hano 'omai 'o ha malu'i fe'unga, ke tu'utu'uni ke puke fakamalohi'i tu'unga ha koloa pehe, pea ko ha puke fakamalohi pehe kuo pau ke mafai tatau pe ia 'o hange tofu pe ha tu'utu'uni kuo fai 'e ha fakamaau'anga mafai fe'unga.

53 Tangi ki he Minisita

Ko ha taha pe 'e ta'e fiemalie ki ha tu'utu'uni pe 'a e Failesisita kuo fai 'i he kupu 51 'e ngofua ke tangi ki he Minisita 'o 'ikai laka hake 'i he 'aho 'e 21 mei he 'aho na'e fai ai ha tu'utu'uni pehe pea ko e tu'utu'uni 'a e Minisita kuo pau ko hono ngata'anga mo e aofangatuku ia.

KONGA IX — NGAHI FAKAKIKIHI

54 Fakalelei'i 'o e ngaahi fakakihikihi

- (1) Ka 'i ai ha fakakikihi 'e fai kau ki he ngaahi ngaue fakapisinisi 'a ha sosaieti kuo lesisita —
 - (a) 'i he vaha'a 'o e kau memipa, kau memipa motu'a mo kinautolu ko ia 'oku fakafou mai 'enau 'eke 'i he kau memipa, memipa motu'a mo e kau memipa kuo mate; pe
 - (b) 'i he vaha'a 'o ha memipa, memipa motu'a, pe ha taha 'oku fakafou mai 'ene 'eke 'i ha memipa, memipa motu'a pe memipa kuo mate, mo e sosaieti, 'ene komiti, pe ha 'ofisa pe 'a e sosaieti; pe
 - (c) 'i he vaha'a 'o e sosaieti pe ko 'ene komiti mo ha 'ofisa pe 'a e sosaieti; pe
 - (d) 'i he vaha'a 'o e sosaieti mo ha sosaieti kuo lesisita kehe ange pe; ko ha fakakikihi pehe kuo pau ke 'ave ia ki he Failesisita ke fai ki ai ha'ane tu'utu'uni.

Ko ha 'eke 'a ha sosaieti kuo lesisita 'o ha mo'ua pe pe ha me'a kuo totonu ke totongi ange ki ai mei ha memipa, memipa motu'a pe taha kuo fokotu'u ko ha fetongi, 'ea pe fakafofonga fakalao 'o ha memipa kuo mate, kuo pau ke lau ia

ko ha fakakikihi felave'i mo e ngaahi ngaue fakapisinisi 'a e sosaieti 'i loto 'i he 'uhinga 'o e kupusi'i ni.

- (2) 'E ngofua ki he Failesisita 'i ha'ane ma'u ha me'a kuo 'oange ki ai 'i he kupusi'i (1) —
 - (a) ke ne fakakaukau'i pe 'a e fakakikihi; pe
 - (b) 'ave ia ke fai ha tu'utu'uni ki ai 'a ha fakamaau fakakikihi pe kau fakamaau fakakikihi.
- (3) Ko ha fa'ahi pe 'e ta'e fiemalie ki ha tu'utu'uni 'a e fakamaau fakakikihi pe kau fakamaau fakakikihi 'e ngofua ke tangi mei ai ki he Failesisita tu'unga 'i he vaha'a taimi mo e founa ko ia 'e fakaha atu.
- (4) Ko ha tu'utu'uni 'a e Failesisita 'i he kupusi'i (2) pe ko ha tangi 'i he kupusi'i (3) kuo pau ko e ngata'anga pe ia pea kuo pau he 'ikai ke 'ave ia ke fakafehu'i 'i ha fakamaau'anga sivile pe.
- (5) Ko e tu'utu'uni 'a e Failesisita 'i he kupusi'i (2) (a) mo e tu'utu'uni kuo fai 'e he fakamaau fakakikihi pe kau fakamaau fakakikihi 'i he kupusi'i (2) (b) kuo pau, kapau kuo te'eki ke 'ave ha tangi ki he Failesisita 'i he kupusi'i (3), pe kapau kuo tuku pe fakafoki ha tangi pehe, ko e aofangatuku ia pea kuo pau he 'ikai ke 'ave ia 'o fehu'ia 'i ha fakamaau'anga sivile pe pea ko e ngaahi tu'utu'uni kuo fai ko ia fakataha mo e tu'utu'uni 'a e Failesisita 'i he kupusi'i (4) kuo pau ke fakamalohi'i ia 'i he founa tatau pe 'o hange tofu pe ha ngaahi tu'utu'uni faka-fakamaau'anga 'a ha fakamaau'anga sivile.

55 Ko ha me'a kuo fokotu'u mai 'o kau ki he lao

- (1) Neongo pe ha me'a kuo fokotu'u 'i he kupu faka'osi ki mu'a ange, 'e ngofua ki he Failesisita 'i ha taimi pe 'e hoko atu ai ke fai ha'ane tu'utu'uni 'i he lao ni, pe ko e Minisita ia ha taimi pe kuo 'oange ai ki ai ha tangi tu'unga 'i ha tu'utu'uni 'a e Failesisita, 'i he Lao ni, ke ne 'oatu ha fehu'i fakalao pe tu'unga 'i he fai 'o ha tu'utu'uni pehe ke fakakaukau'i 'e he Fakamaau'anga Lahi.
- (2) 'E ngofua ki ha Fakamaau pe 'o e Fakamaau'anga Lahi, ke ne fakakaukau'i mo fakapapau'i ha fehu'i fakalao pe kuo 'oange pehe kuo pau ko hono ngata'anga ia mo e aofangatuku.

KONGA X — NGAahi TU'UTU'UNI (RULES)

56 Ngaahi tu'utu'uni (Rules)

- (1) 'E ngofua ki he Minisita ke ne fa'u 'a e ngaahi tu'utu'uni kotoa pe ko ia 'oku taau koe'uhi ko e kaveinga 'o hono fakahoko pe ngaue'aki 'o e ngaahi tefito'i taumu'a mo e ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ni.

- (2) Ko e me'a tepu, 'e ta'e ha'ane kaunga kovi ki he tu'unga fakalukufua 'o e mafai kuo foaki 'e he kupusi'i (1), 'e ngofua ki ha ngaahi tu'utu'uni pehe —
- (a) ke fakaha ai e ngaahi sipinga tohi ke ngaue'aki mo e ngaahi tu'unga ke fai ki ai 'i he fai 'o ha kole ke lesisita ha sosaieti mo e founa fai 'o ha ngaahi kole pehe.
 - (b) ke fakaha ai e ngaahi tu'unga ke fai ki ai 'akinautolu 'oku kole ke fakahu pe fokotu'u ko ha kau memipa, pea fai ai ha tu'utu'uni ki he fili mo e fakahu 'o e kau memipa mei he taimi ki he taimi, mo e totongi ke fai mo e tupu (interest) ke ma'u ki mu'a pea toki ngaue'aki e ngaahi totonu fakamemipa;
 - (c) ke fakaha ai, fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e kupu 31 'o e Lao ni, 'a e fika lahi taha 'o e ngaahi 'inasi pe konga 'o e sino'i pa'anga 'a ha sosaieti kuo lesisita 'a ia 'e ngofua ke ma'u 'e ha memipa;
 - (d) ke fakaha ai e lahi ko ia 'e fakangata mei ai 'e ha sosaieti kuo lesisita 'a e toko lahi 'o hono kau memipa;
 - (e) ke tu'utu'uni ai ki he fakafisi mo e tuli 'o e kau memipa pea mo e ngaahi totongi ke fai ki he kau memipa ko ia kuo fakafisi pe tuli, mo e ngaahi mo'ua 'o e kau memipa motu'a;
 - (f) ke tu'utu'uni ai ki he ngaahi fakataha lahi 'a e kau memipa pea mo e founa 'o e fai 'o ha ngaahi fakataha pehe mo e ngaahi mafai ke ngaue'aki 'e ha ngaahi fakataha pehe;
 - (g) ke tu'utu'uni ai ki he fokotu'u, fakanofu fakataimi mo e fakamalolo'i 'o e kau memipa 'o e komiti mo e kau 'ofisa kehe ange, pea ki he founa fai 'o e ngaahi fakataha 'a e komiti, pea ki he ngaahi mafai ke ngaue'aki mo e ngaahi fatongia ke fai 'e he komiti mo e kau 'ofisa kehe ange;
 - (h) ke fakaha ai e ngaahi me'a ko ia 'e ngofua pe kuo pau ke fa'u ki ai e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti pea mo e founa ko ia ke muimui ki ai 'i hono, fa'u, liliu mo tamate'i e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti, pea mo e ngaahi tu'unga ke tomu'a fakafiemale'i pea toki fai ha fa'u, liliu pe tamate'i pehe;
 - (i) ke pule'i 'aki e founa ko ia 'e ngofua ke fai 'aki e ngaahi tanaki pa'anga 'aki e 'uhinga 'o e ngaahi 'inasi pe ngaahi tohi palomesi malu'i 'aki e koloa (debentures) pe ha me'a kehe ange;
 - (j) ke fakaha ai e ngaahi tu'unga ke tauhi 'e ha sosaieti kuo lesisita 'oku kole ki ha tokoni fakapa'anga mei he pule'anga;
 - (k) ke fakaha ai e ngaahi totongi ke fai, ngaahi tu'unga ke tauhi, pea mo e ngaahi sipinga malu'i (bonds), ngaahi tohi fakalao (instruments) pe ngaahi tohi kehe ange ke fakahoko 'e he kau memipa 'oku kole no pa'anga pe fakamo'ua pa'anga, 'a e lahi 'o e taimi 'e lava ke fai ai 'a e ngaahi no pe foaki atu ai e fakamo'ua pa'anga, mo e lahi taha 'o e pa'anga ke no atu mo e fakamo'ua lahi taha 'e ala fakangofua ki he memipa taki taautaha 'aki e loto ki ai pe 'ikai 'a e Failesisita;

- (l) ke tu'utu'uni ai ki he founga ko ia kuo pau ke fakapapau'i'aki e mahu'inga 'o e ngaahi koloa 'a ha memipa kuo mate, pea mo e fokotu'u 'o ha taha ko ia 'e ngofua ke totongi ange ki ai pe liliu ki ai e ngaahi koloa ko ia;
- (m) ke tu'utu'uni ai ki he founga ko ia kuo pau ke fakapapau'i'aki e mahu'inga 'o e ngaahi koloa 'a ha memipa kuo hoko 'o kovi hono 'atamai pea 'ikai ke ne kei malava 'o mapule'i ia pe ko 'ene ngaahi ngaue pea mo e fokotu'u 'o ha taha ko ia 'e ngofua ke totongi pe liliu ki ai e ngaahi koloa pehe;
- (n) ke tu'utu'uni ai ki he fa'u mo e tauhi 'o e ngaahi pa'anga talifaki, mo e ngaahi taumu'a ko ia 'e ngofua ke ngaue'aki ki ai e ngaahi pa'anga ko ia, pea ki he fakahu 'o ha ngaahi pa'anga pe 'oku pule'i 'e ha sosaieti pe kuo lesisita;
- (o) ke fakaha ai e ngaahi tu'utu'uni ko ia 'e ngofua ke fai atu ai hono vahevahe 'o e ngaahi tupu ki he kau memipa 'o ha sosaieti 'oku 'ikai fakangatangata hono mo'ua mo e totongi lahi taha 'o e 'inasi 'i he tupu 'a ia 'e ngofua ke totongi atu 'e he ngaahi sosaieti;
- (p) ke fakaha ai e ngaahi fakamatala pa'anga mo e ngaahi tohi ke tauhi 'e ha sosaieti kuo lesisita, pea ki he pulusi fakataimi 'o ha fakamatala ki he palanisi 'o e ngaahi koloa 'oku ma'u mo e ngaahi mo'ua pea fakaha ai e ngaahi koloa mahu'inga mo e ngaahi mo'ua 'o ha sosaieti kuo lesisita;
- (q) ke tu'utu'uni ai ki he sivi faka'atita 'o e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi sosaieti kuo lesisita pea ki he ngaahi totongi, 'o ka 'oku 'i ai, ke fai ki ha sivi faka'atita pehe pea tu'utu'uni ai ki he tanaki fakamalohi'i 'o e ngaahi tanaki pa'anga mei hono kotoa pe ha ngaahi sosaieti pe kuo lesisita ki ha pa'anga ke ngaue'aki ki he sivi faka'atita mo e tokanga'i 'o e ngaahi sosaieti 'oku lolotonga mo'ui mo e fakamafola 'o e ngaahi fakakaukau fetokoni'aki pea fakaha ai 'a e nga 'o hono pule'i 'o ha pa'anga pehe;
- (r) ke fakaha ai e ngaahi fakamatala fakataimi ke 'omai 'e he ngaahi sosaieti kuo lesisita ki he Failesisita pea mo kinautolu 'a ia pea mo e sipinga tohi ko ia 'e fai ai e fakamatala ko ia;
- (s) ke tu'utu'uni ai kiate kinautolu 'a ia, pea mo e sipinga tohi ko ia, 'e ngofua ke fakapapau'i'aki e ngaahi tatau 'o e ngaahi me'a kuo fakahu 'i he ngaahi tohi 'a e ngaahi sosaieti kuo lesisita;
- (t) ke tu'utu'uni ai ki he fa'u mo e tauhi 'o ha lesisita 'o e kau memipa, pea 'i he me'a 'a ia 'oku fakangatangata ai e mo'ua 'o e kau memipa ki he ngaahi 'inasi, ha lesisita 'o e ngaahi 'inasi;
- (u) ke tu'utu'uni ai ki he sivi 'o e ngaahi tohi mo e ngaahi lesisita 'i he 'ofisi 'o e Failesisita mo e ngaahi totongi ke fai ki ai pea mo e fakahu atu 'o e ngaahi tatau 'o ha ngaahi tohi pe lesisita pehe;

- (v) ke fakaha ai e founa ko ia 'e ngofua ke fakapapau'i'aki ha fehu'i kau ki he maumau'i 'o ha tu'utu'uni fakasosaieti pe alepau kau ki he fakahu atu 'o e fua 'o e ngaue ki pe fakafou 'i ha sosaieti, mo e founa ko ia 'e ngofua ke fakapapau'i pe fakamahu'inga'i'aki e ngaahi totongi maumau ki ha maumau lao pehe;
- (w) ke fakaha e anga 'o e fokotu'u 'o ha taha fakamaau fakakikihi pe kau fakamaau fakakikihi mo e founa ngaue ke muimui ki ai 'i he ngaahi hopo 'i he 'ao 'o e Failesisita ha fakamaau fakakikihi pe kau fakamaau fakakikihi pehe;
- (x) ke fakaha ai e founa ke muimui ki ai ha taha veteki kuo fokotu'u 'i he kupu 46 mo e ngaahi me'a ko ia kuo pau ke fai ai ha tangi mei he ngaahi tu'utu'uni 'a ha taha veteki pehe;
- (y) ke fakaha ai e ngaahi sipinga tohi ke ngaue'aki, ngaahi totongi ke fai, founa ngaue ke tauhi mo e ngaahi me'a kehe kotoa pe fekau'aki mo e pe 'e hoko fakatu'unga'aki hono 'oatu, fai mo e faka'osi 'o e ngaahi tangi 'i he Lao ni pe ngaahi tu'utu'uni.

KONGA XI — NGAahi ME'A KEHEKEHE

57 Toe ma'u 'o e pa'anga kuo totonu ke totongi ki ha pule'anga

- (1) Ko e pa'anga kotoa pe kuo totonu ke totongi 'e ha sosaieti kuo lesisita pe 'e ha 'ofisa pe memipa motu'a 'o ha sosaieti kuo lesisita pehe ki he Pule'anga 'e lava ke toe ma'u mai ia 'i he founa kuo tu'utu'uni ki ai ki he toe totongi fakafoki 'o e ngaahi mo'ua kuo totonu ke totongi ki he Pule'anga 'i he lao 'oku ngaue'aki 'i he taimi ko ia.
- (2) Ko e ngaahi pa'anga kuo totonu ke totongi 'e ha sosaieti kuo lesisita ki he Pule'anga 'a ia 'e ala toe ma'u mai 'i he kupusi'i (1) 'e ngofua ke 'uluaki totongi mai ia, mei he koloa 'a e sosaieti; ko hono 2, 'i he me'a kau ki ha sosaieti 'a ia 'oku fakangatangata e mo'ua 'o e kau memipa, mei he kau memipa ko ia 'oku fakangatangata honau mo'ua; pea ko hono 3, 'i he me'a kau ki he ngaahi sosaieti kehe ange, mei he kau memipa.

58 Ngaahi mafai ke faka'ata ha sosaieti mei he ngaahi me'a 'oku fema'u kau ki he lesisita

Neongo pe ha me'a kuo fokotu'u atu 'i he Lao ni, 'e ngofua pe ki he Minisita 'aki ha tu'utu'uni makehe 'i he me'a taki taha 'o fakatatau ki he ngaahi tu'unga ko ia 'e ngofua ke ne fokotu'u, ke faka'ata ha sosaieti pe mei ha me'a pe 'i he ngaahi me'a 'oku fiema'u 'e he Lao ni kau ki he lesisita.

59 Mafai ke faka'ata ke ngaahi sosaiti mei he ngaahi tu'utu'uni 'a e Lao

'E ngofua ki he Minisita 'aki ha tu'utu'uni fakalukufua pe makehe ke faka'ata ha sosaieti pe kuo lesisita pe fa'ahinga kalasi 'o ha ngaahi sosaieti pe mei ha tu'utu'uni pe 'i he Lao ni, pe te ne tu'utu'uni kuo pau ke ngaue'aki ha ngaahi tu'utu'uni pehe ki ha sosaieti pe pe fa'ahinga kalasi 'o ha ngaahi sosaieti pe 'o kamata mei he 'aho ko ia pe mo ha ngaahi fakalelei'i 'a ia 'e fakaha 'i he tu'utu'uni.

60 Mafai ke faka'ata mei he totongi sitapa mo e ngaahi totongi lesisita

- (1) 'E ngofua ki he Minisita 'aki ha'ane fanongonongo 'i he Kasete, 'i he me'a kau ki ha sosaieti kuo lesisita pe fa'ahinga kalasi 'o ha ngaahi sosaieti kuo lesisita, ke faka'ata —
 - (a) mei he totongi sitapa 'a ia, tu'unga 'i ha lao pe 'oku ngaue'aki 'i he taimi ko ia, ko e ngaahi tohi fakalao 'oku fakahoko 'e he pe ma'a ha sosaieti kuo lesisita, pe 'e ha 'ofisi pe pe memipa, pea 'oku felave'i mo e ngaahi ngaue fakapisinisi 'a ha sosaieti pehe, pe ha fa'ahinga kalasi tohi fakalao pehe 'e ala totongi ki he me'a pehe taki taha; pe
 - (b) ha fa'ahinga totongi pe (fee) 'oku ala totongi tu'unga 'i he Lao ki he lesisita 'oku ngaue'aki 'i he taimi ko ia.
- (2) Ko ha tohi fakatokanga 'oku faka'ata ai ha sosaieti kuo lesisita pe mei he ngaahi totongi kuo lau ki ai 'i he palakalafi (b) 'o e kupu-si'i (1) 'e ngofua ke tu'utu'uni ai ki ha toe to'o 'o ha faka'ata pehe.

61 Tapui 'o e ngaue'aki 'o e fo'ilea ko e "fetokoni'aki" pe "cooperative"

- (1) Kuo pau he 'ikai ha taha kehe ange mei ha sosaieti kuo lesisita te ne fefakatau'aki pe ngaue fakapisinisi'aki ha hingoa pe pe 'ulu'i hingoa (title) 'a ia 'e kau ai ko hano kongā 'a e fo'i lea ko e "fetokoni'aki" pe "co-operative" ('a hono tatau faka-Pilitania) ta'e ma'u ha ngofua mei he Minisita:

Ka he 'ikai ke ngaue'aki ha me'a 'i he kupu ni ki ha ngaue'aki 'e ha taha pe pe ko ia te ne fetongi ia ha hingoa pe 'ulu'i hingoa 'oku 'i ai ha'ane totonu ki ai tu'unga 'i ha'ane fefakatau'aki pe ngaue fakapisinisi mai 'aki 'i he kamata ngaue'aki 'o e Lao ni.
- (2) Ko ha taha pe te ne maumau'i 'a e ngaahi tu'utu'uni 'o e kupu ni kuo pau ke halaia ki ha hia pea kuo pau ke ala mo'ua 'i hano fakahalaia'i 'i ha fakamaau'anga polisi ki he mo'ua pa'anga 'o 'ikai lahi hake 'i he \$10, pea 'i ha me'a 'a ia 'e hokohoko atu ai pe ha fai hia ki ha toe mo'ua pa'anga 'o 'ikai laka hake 'i he \$2 ki he 'aho taki taha ko ia na'e hoko atu ai e fai hia.

62 He 'ikai ngaue'aki 'a e Lao ki he Ngaahi Kautaha mo e Lao ki ngaahi Kautaha Ngaue

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ki he Ngaahi Kautaha mo e Lao ki he Ngaahi Kautaha Ngaue kuo pau he 'ikai ke ngaue'aki ia ki ha sosaieti kuo lesisita.

63 Tautea 'o e kaka pe ngaue hala'aki 'o ha me'a

Ka 'i ai ha taha te ne ma'u'aki ha founa fakafofonga loi pe kaka ha koloa pe 'a ha sosaieti, pe te ne ma'u 'o tuku e me'a ko ia pe ngaue hala 'aki ia, pe ngaue 'ilopau 'aki ha konga pe 'o e me'a ko ia ki ha ngaahi kaveinga kehe ange mei he ngaahi kaveinga 'oku fakaha pe tu'utu'uni mai 'e he ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'a e sosaieti, pea fakangofua 'e he Lao ni, kuo pau 'i ha launga 'a e sosaieti, pe 'a ha memipa pe kuo fakamafai'i 'e he sosaieti, pe komiti 'a e sosaieti, pe 'a e Failesisita pe ha Tokoni Failesisita pe 'aki hono mafai, ke ala mo'ua 'i hano fakahalaia'i 'i he fakamaau'anga polisi ki ha mo'ua pa'anga 'o 'ikai lahi hake 'i he \$40 fakataha mo e ngaahi totongi kehe, pea 'e tu'utu'uni ai ke ne fakafoki 'a e ngaahi koloa ko ia kotoa pe totongi fakafoki e pa'anga kotoa na'e ne ngaue hala 'aki, pea ka 'ikai fakafoki pe totongi ia, pe totongi ha mo'ua pa'anga kuo hilifaki ki ai 'e taki ngaue popula ia ki ha taimi pe 'o 'ikai lahi hake 'i he mahina 'e 3, ka kuo pau he 'ikai ha me'a 'i he kupu ni e ne ta'ofia ai ha taha pehe mei hano faka'ilo ki ha hia hopo Fakamaau'anga Lahi kapau na'e 'ikai ke tomu'a fakahalaia'i ia ki he hia tatau pe 'i he Lao ni.

64 'E fakahu atu 'e he ngaahi Pangike 'enau fakamatala

Neongo pe ha me'a 'i ha lao kehe ange kuo tohi, 'e ngofua ki he Failesisita, 'i he me'a ko ia te ne pehe 'oku totonu ke fai, ke tu'utu'uni ki ha pangike pe —

- (a) ke 'omai ha fakamatala kau ki he ngaahi fahu'aki pa'anga 'a ha sosaieti pe kuo lesisita mo e pangike;
- (b) ke 'omai ha tatau 'oku ha ai e fakamatala pa'anga (account) 'a e sosaieti mo e pangike mei he tohi letisia (ledger) 'oku tauhi 'e he pangike; pe
- (c) ke 'omai ha ngaahi sieke pe kuo fakahu ki he pa'anga 'a e sosaieti 'i he pangike pe kuo fakamo'oni ki ai e sosaieti.

65 Fokotu'u 'e he Minisita 'a e kau memipa makehe ki he ngaahi komiti 'o e ngaahi sosaieti fakafonua mo hono ua

- (1) Neongo pe ha ngaahi tu'utu'uni kehe ange 'i he Lao ni, 'e ngofua ki he Minisita, fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e kupu ni, ke fokotu'u ha kau memipa makehe ki he komiti 'a ha sosaieti fakafonua pe pe 'o ha sosaieti hono ua 'a ia kapau ko ha sosaieti fakafonua pe sosaieti hono ua pehe 'oku ne ma'u ha tokoni fakapa'anga mei he Pule'anga pe 'o ka pehe 'e he Minisita 'oku taau ke fai ha ngaahi fokotu'u pehe koe'uhi 'oku mahu'inga ki he 'ekonomika fakafonua.⁴

- (2) Ko e tokolahi 'o e kau memipa makehe 'e fili'i ki ha komiti 'i he kupu ni kuo pau he 'ikai laka hake 'i he vahe-tolu-'e-taha 'o e tokolahi 'o e kau memipa totonu, 'o kau ai e sea mo e tokoni sea ('o ka 'oku 'i ai) 'o e komiti.
- (3) Koe'uhi ko e ngaahi kaveinga 'o e kupu ni —
- (a) kuo pau ke lau 'oku ma'u tokoni fakapa'anga ha sosaieti mei he Pule'anga —
- (i) kapau 'i he lolotonga 'o e toki ta'u pe 'e 3 kuo toki 'osi atu na'e ma'u ai 'e he sosaieti ha pa'anga na'e foaki ange 'e he pule'anga;
- (ii) kapau kuo no atu 'e he Pule'anga ha pa'anga ki he sosaieti pea 'oku te'eki ai ke totongi fakafoki 'a e no ko ia; pe
- (iii) kapau kuo fai 'e he sosaieti ha no 'oku malu'i 'e he Pule'anga pea 'e tatau ai pe pe 'oku te'eki ke totongi 'a e malu'i pe kuo totongi 'e he Pule'anga 'a e malu'i ka 'oku te'eki ke totongi 'e he sosaieti ki he Pule'anga 'a e kotoa 'o e pa'anga ('o kau ai 'a e tupu, 'o ka 'i ai, mei ai) kuo totongi 'e he Pule'anga koe'uhi ko e ngaahi tu'unga 'o e malu'i; pea
- (b) ko e tu'unga lea ko e "vahe-tolu-'e-taha" kuo pau ke 'uhinga ia ki he ofi taha ki he fika kakato ki lalo hifo 'i he vahe-tolu-'e-taha.

66 Kau memipa makehe

- (1) Ko ha memipa makehe 'o ha komiti kuo fokotu'u 'i he kupu 65 kuo pau ke kei hoko atu ai pe ko ha memipa 'o e komiti kae 'oua kuo fakapapau'i hono fokotu'u 'e he Minisita.
- (2) 'I ha me'a 'a ia kuo fokotu'u ai 'e he Minisita ha kau memipa makehe ki ha komiti 'e ngofua ki ha memipa makehe pehe pe ke ne fiema'u ko ha tu'utu'uni pe kuo fai 'e ha komiti ko ia kuo pau ke 'oua 'e ngaue'aki kae'oua kuo fakaha mai kuo tali ia 'e he Minisita pea, 'i ha me'a 'a ia kuo fai ai ha ngaahi fiema'u pehe kau ki ha tu'utu'uni pehe pe, kuo pau he 'ikai ha mafai pe malohi 'o e tu'utu'uni ko ia pea kuo pau he 'ikai ha founnga pe ke ngaue'aki ia kae'oua kuo fakaha mai 'e he Minisita kuo ne tali ia.
- (3) Ko ha memipa makehe kuo fokotu'u ki ha komiti kuo pau 'e tanaki atu ki he ngaahi mafai kuo foaki 'e he kupusi'i (2), tuku kehe 'o ka kehe ange e ngaahi tu'utu'uni 'a e Minisita, ke ne ma'u 'a e ngaahi mafai kotoa ko ia 'oku ma'u 'e he kau memipa totonu 'o e komiti.

67 Tautea ki he ta'e tauhi e Lao

Ka 'i ai ha sosaieti kuo lesisita —

- (a) te ne ta'e 'oatu ha fa'ahinga fakatokanga, 'ave ha fa'ahinga fakamatala pe ngaahi tohi ke fai pe tukuange ke fai ha fa'ahinga ngaue pe me'a 'oku fiema'u 'e he Lao ni pe Ngaahi Tu'utu'uni kuo fa'u koe'uhi ko ia;

- (b) 'e fakafisi 'ilo pau pe tuku ta'e fai ha ngaue pe ke 'omai ha fakamatala pe 'oku fiema'u koe'uhi ko e ngaahi kaveinga 'o e Lao ni pe ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'e he Failesisita pe ha taha kehe ange kuo fakamafai'i;
- (c) te ne fai ha me'a 'oku tapui 'i he Lao ni pe 'e he Ngaahi Tu'utu'uni;
- (d) te ne 'omai 'ilo pau ha fakamatala loi pe ngaahi fakamatala ngaue ta'e fe'unga, pea ko e sosaieti mo e 'ofisa kotoa pe 'a ia 'oku ha'isia 'e he Ngaahi Tu'utu'uni pe ha me'a kehe ange ke fakahoko fakakakato 'o e fatongia ko ia ko hono maumau'i 'oku hoko ai e maumau lao, tuku kehe 'o ka fakamo'oni'i na'e 'ikai ke 'ilo'i pe ne feinga ha 'ofisa pehe ke ta'ofi 'a e fai 'o e hia ko ia, kuo pau ke ala mo'ua ki ha mo'ua pa'anga 'o 'ikai lahi hake 'i he \$100 pea ko e hia pehe kotoa pe kapau 'e hokohoko atu ai pe kuo pau ke ne fa'u 'e ia ha hia fo'ou 'i he lolotonga 'o e uike ko ia kotoa pe 'oku hokohoko atu ai e maumau lao.

68 Fakamo'ui

Ko ha sosaieti fetokoni'aki pe kuo lesisita totonu fakatatau ki he Fakamo'ui ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ke Fakamaau'aki 'a e Ngoue kuo pau ke lau ia ko ha sosaieti fetokoni'aki kuo lesisita totonu fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ni.

Kapau, 'i he te'eki 'osi 'a e ta'u 'e taha mei he 'aho na'e kamata ngaue'aki ai 'a e Lao ni, kuo tali 'e he kau memipa 'o ia ke nau ngaue'aki ha ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ni pe Ngaahi Tu'utu'uni kuo fa'u koe'uhia ko ia, pea kuo 'ave 'a e ngaahi tu'utu'uni fakasosaieti ko ia ki he Failesisita pea kuo ne tali ia.

FAKAMATALA FAKALAHĪ

¹ Tohi Lao Fakatonutonu 1988, Vahe 118 – Lao Fika 15 ‘o e 1973 mo e 15 ‘o e 1981

² Fakatonutonu ‘e he Lao 42 ‘o e 2010

³ Fakatonutonu ‘e he Lao 15 ‘o e 1981

⁴ Fakatonutonu ‘e he Lao 15 ‘o e 1981